

EESTI NOORUS

Nr. 4

1939

S I S U :

ÜENÜ 20 AASTAT

V. LEEMETS — ÜENÜ asutamisest

H. TANN — Liiklusprobleem — kasvatusprobleem

PILTE ÜENÜTO'ST

A. JÖGER — Eesti Noorusele

V. VENT — Eesti Noorusele

V. JOHANSON — Mõtiskelu

M. JÜRNA — Mõtisklusi

E. ABRAMS — Hea ja parem 2

I. MIKIVER — Hindutar

E. TOOM — Rahvuslikest ehteist

I. MIKIVER — Uue sugupõlve missioon

KOHAMUISTENDEID ÜENÜ võistluselt

ÜENÜ HARJUMAAL

E. TAMMJÄRV — Kas ja mida võiksime õppida soome noorsootööst

A. HEINSOO — Maakondlikest keskkorraldustest

E. SAADRE — Mõnda aseaincist

I. PAULSON — Kevadpoeem

A. MOOR — Tagasivaateid

A. MEIKOP — Aastate teelt

NOORSOOTÖÖ

MALE

Illustratsioonid — O. MIKIVER

Foto kaanel — A. MEIKOP

Õppige ingliskeelt !

*Parim sõnaraamat
ingliskeeles õppijaile on*

M. VARES

*Inglise-Eesti taskusõnaraamat
..... Hind Kr. 4.-*

*Eesti-Inglise taskusõnaraamat
..... Hind Kr. 4.50*

K. k. ü. „Töökool“

Tallinn, Pärnu maant. 28

Rakvere, Tallinna tän. 24

Õppige ingliskeelt !

EESTI NOORUS

Nr. 4

TALLINNAS, 5. MAIL 1939. A.

XI AASTAKÄIK

Ja kui kord peame ÜENÜ 20 aasta juubelit, siis kindlasti suudame kümme korda paremini hinnata tolle väikse algatuse tähtsust, mille ea kümneaastast kestvust nüüd pühitseme.

JUHAN JAIK: „KÜMME AASTAT NOORPÕLVE“

Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus astub täna kahekümnendasse eluaastasse. Kahekümne aasta eest, 5. mail 1919, asutati ametlikult Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus ning fikseeriti ta esimeseks osakonnaks ÜENÜ Tallinna osakond.

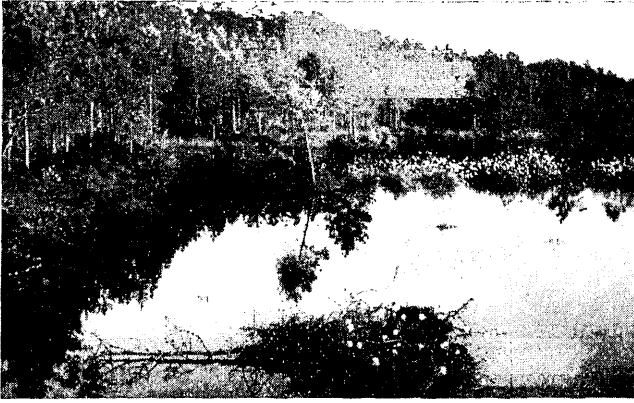
Väliselt väike algatus on saanud suureks. Väike puu on oma juured surunud sügavale kodupinda ning selle puu tugevad oksad sirutavad end nüüd üle kogu kodumaa. Esimese aasta lõpul ligi kaheksasajaline liikmespere on jõudnud paisuda kahekümnekordseks.

Ka sisemiselt on ÜENÜ-l Eesti kultuurelus kindel koht. Kergitades aastate liikikut näib nagu sulaksid nad kusagil kauguses üheks tervikuks: Iseseisva Eesti ja ÜENÜ. Nagu kostuks tänaseni iseseiva Eesti ehitajate haamrilöögid ja otsimisis ning ootusis askeldavate sõdurimundris ÜENÜ noorte rasked sammud. Iseseiva Eesti kujunemismoment oli saatuse poolt määratud ka ÜENÜ sündimismomendiks. See on ÜENÜ-le kogu ta olemise kestel annud ta loomisrõõmu ja loomistahte. Ja kui riigijuhtidel peamiselt tuli hoolitseda riigihooone välise ilme ja ta majanduslike aluste eest, võtsid ÜENÜ noored esmajoones tegevuskavva kultuurküsimused.

Alati suurejooneliselt, suure hoo ja kõrgepingega kõikidel kultuuraladel olgu noorte organiseerimine, omaloomingu, oma ajakirja, oma teatri (Aggio Bachman!), nimede eestistamise, omakultuuri pidustuste, uue välisorientatsiooni ja muu kultuurprogrammiga omariikluse ja omakultuuri suunas, milles tundus sageli isegi ajale ja võimalustele julget etteruttamist. Alles hiljem on paljudele algatustele järgnenud riiklik järeletulemine ja tunnustus.

Seda Eesti kultuurilist kujundamist on ÜENÜ noored innukalt jatkanud aastate teel. Kõik need 75000 aastate jooksul ÜENÜ liikmekaardi omanud noort on ühel või teisel teel ühte või teise ÜENÜ tegevusharusse või ringi kuuludes pidanud kultuurvõitlust oma ümbruskonnas. Mõndagi on kätte võideldud, uutele seisukohtadele ja traditsioonidele teed rajatud. Otsimine uute tõdede, uue loo järele kestab. Selleks on meie praeguste riigijuhtide poolt noortele ja noortetööle antud riiklik tunnustus ja senisest avaramad töövõimalused. Ka vaimselt peab Eesti omama väärika rahvusliku iseseisvuse ja tugevuse.

ÜENÜ 20. aastapidustused on määratud sügiseks. Täna pidutseb ÜENÜ Tallinna osakond kui esimene, suurim ja vanim ÜENÜ osakondade peres, kes selles ÜENÜ-le omases otsimises ja kujundamises eriti paistnud välja. Eeskätt Tallinna osakonna kaudu on teostatud kogu maa varustamist organiseerijate, juhtide ja kõnelejatega. Peamiselt ÜENÜ Tallinna osakonna abil ja algatusel on teostunud ÜENÜ senised suuremad ühisüritused. Mitmete kümnete esindusmatkadega on Tallinna noored loonud kindla kontakti nii ÜENÜ maaosakondadega kui ka vastavate noorsoo-organisatsioonidega väljaspool Eesti piire. Täna ühisest kevadrõõmus õnnitleb ÜENÜ Tallinna osakonda kogu ÜENÜ noortepere, soovides talle sama suuna jätkamist, loomisvõimet ja algatustahet edasisel teel.

A. Meikopi foto

ÜENÜ

asutamisest

Vold. Leemetš

Ega tol ajal, kui ÜENÜ asutati, asjaosalistel suuri kavatsusi olnud. Taheti lihtsalt asutada oma kodu, kus võiks oma vahel mõtteid vahetada ja tunda end noortena, muretutena.

Mõtte algatajaks oli tugeval määral August Reinberg, kes oma ammutamata entusiasmiga sisendas soovust kavatsetava ürituse vastu. Teostajaks võib lugeda Gustav Härmi (praegu advokaat Keilas), kes evis vajalisi võimeid organiseerimise alal. Kuidagi töötas kaasa ka nende ridade kirjutaja.

Kui nüüd ÜENÜ tohib end lugeda organisatsiooniks, kellel öelda kaaluv sõna meie omakultuuri arendamisel, siis pole see asutajate teene. Pole aga ka asutajate süü. Tagasihoidlik ettevõtte on ületanud neid piire, mida kujutleti omal ajal, ning siin peab hindama neid — järgnevaid — töömehi, kes rakendusid omakorda töösse. Siin meenub mitugi kuju. Energiline Ed. Riisna, E. Selvnik õega, Vold. Luik, prl. Treiburg ja veel palju-palju teisi, kelle nimesid ei oska hetkel välja tuua. Niipalju võin aga siiski end paljastada, kui luban hooplemist ja väitmist: ÜENÜ on kultuuriliselt kaaluv.

FOTO

uudised

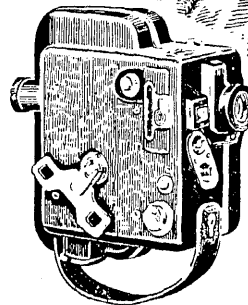
APARAADID
FILMID
PLAADID
PABERID
KEMIKAALID

suures valikus ja soodsate hindadega

Raadio-Kooperatiiv

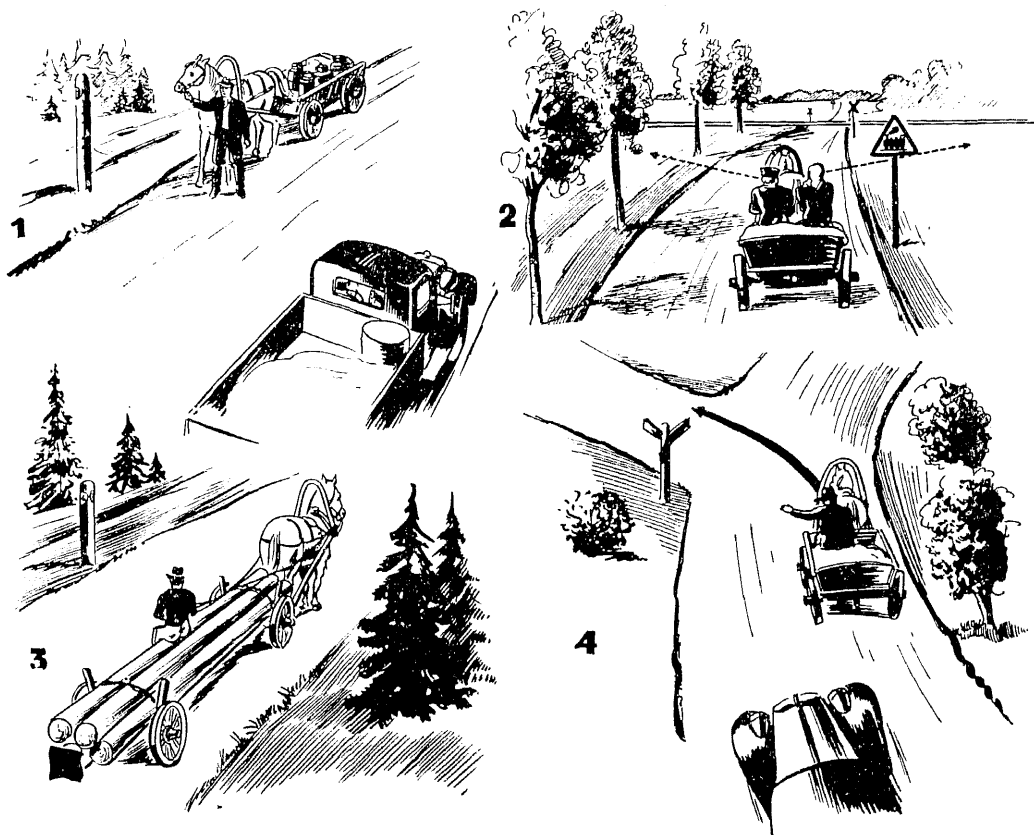
Tallinn, Suur Karja 9 • Tartu, Võidu 11 • Pärnu,
Kalevi 40 • Rakvere, Tallinna 25 • Viljandi, Lossi 31

Nõudke meie uut fotohinnakirja!

LIIKLUSPROBLEEMID —

KASVATUSPROBLEEMID

Hobuse mees! Kartlikku hobust hoia auto tulekul suukõrvalt (1)! Raudteest ülemines vaata hoolsasti mõlemale poole (2). Pika koorma tagumine osa märgi silmapaistva punase lapiga (3)! Teisele teele pöörates näita käega suunda (4)!

Gal ajajärgul on omad iseloomulikud probleemid, lahendust nõudvad asjaolud, milledest sõltub kogu edaspidine areng ja üldsuse hea käik. Praegu mitte ainult Euroopat, vaid kogu maailma pinevil hoidev ja närveeriv probleem sõjast ja rahust, jõust ja õigusest, vägivallast ja vastastikusest arusaamisest ning heast tahtest kõike maailmas mõistlikult korraldada — see ei ole mitte meie ajale, sajandile või aastakümnele erioman probleem. Selle olulise ja elulise küsimuse lahendust teame otsitud olevat vähemasti euroopaliku kultuurivanuse 5000 aasta kestel, otsitud, leitud ja jälle kaotatud. Parimigi optimismist ei taha uskuda, et meie põlvkond neis küsimustes saaks või suudaks olla lõpliku vastuse andja. Küll on aga teisi tõsiseid küsimusi,

mis nõuavad sama kiiret lahendust kui see põline probleem — ja mis selle lahenduse leiavadki, küsimuse väiksema ulatuse ja inimesele saavutatava vastuse-võimaluse tõttu. Üks sellistest XX sajandi eriomastest „sõlmedest“ on liiklusprobleem.

Tol kaugel ajal, kui liiklemine sündis jalgradadel, ei tundud niisugust küsimust kui liiklemisküsimus. Ka rataste tarvituselevõtt ja loomasõidukite rakendamine liiklusele ei nihtanud seda küsimust esile. Raudteede ehitamine vabastas maanteed koguni hulgast liiklejaist ja kogu asi ei olnud seotud mingite raskustega. Alles mootorsõiduki ilmumine liiklemise teenistusse tegi liiklusest probleemi.

Paljude meelest võidaks seda probleemi

suhtes. Meie oleme võtnud kauniks kombeks emadepäeval enam kui kunagi muidu teha meelehead oma emadele. Mis võib emale olla kallim, kui meie tervis ja elu? Kui me siis oma emadepäeva töötuses emale suudame kinnitada, et meie oma elu kuidagi ei ohusta liikluses, tõendada, et meie kõiki neid ohte tunname, mis meid teedel ja tänavatel varitsevad, aga et me ühtlasi ka oskame kõike vajalikku teha enese ja teiste julgeolekuks neis ohtudes, siis peaks see küll emale rohkem ütlema kui tühipaljas lillekimp või käepigistus, millesse on varjatud ainult segased tundmused. See võib tunduda kistult romantilisena, kuid loeme möödunud aasta kohta tehtud kokkuvõtte liiklusõnnetustest Eestis: 1172 liiklusõnnetust — neist 65 lõppenud surmaga ja 438 tekitanud kehavigastusi. Kas need arvud ei kõnele meie väikese rahva kohta küllalt jubedat ja mõjuvat keelt?

Noored peavad eelkõige aitama kaasa selleks, et meie rahval ei tarvitseks kanda neid

asjatuid ohvreid. Meie saame seda teha kindlas teadmises iseenese julgeoleku vajadusest ja omandades kõik need eeldused — teadmised ja oskused liiklemises. Noored peavad aga võtma endale veel suuremaid ülesandeid liiklemiskultuuri arendamisel: enese julgeoleku kindlustamise kõrval on igapäev võimalus olla hiilgavaks eeskujuks kõigile teistele, samavõrd aga ka mitteteadjate õpetajaks ning juhatajaks.

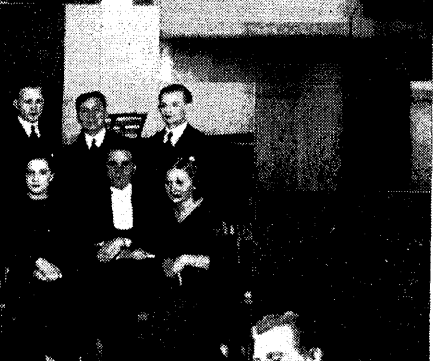
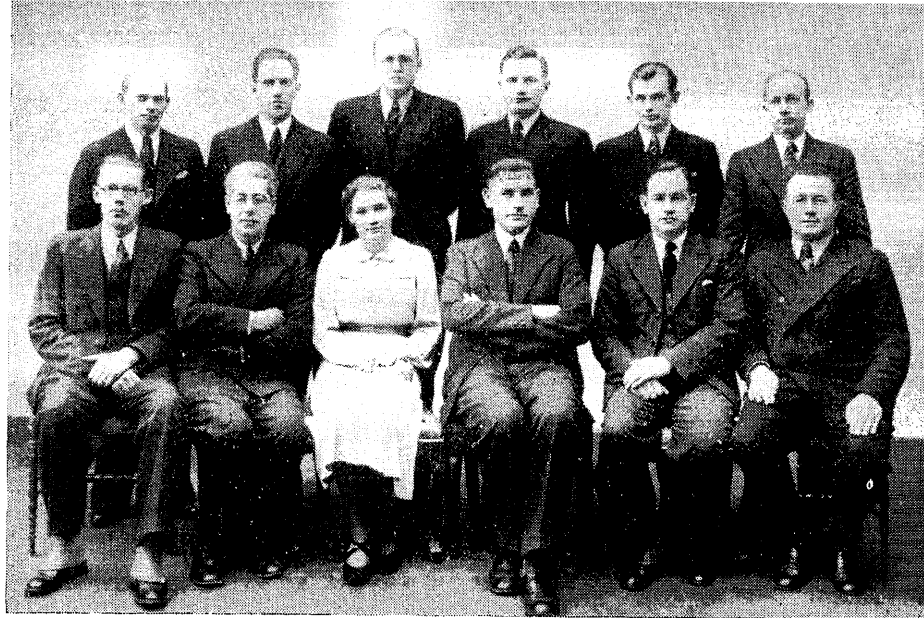
Pühendatagu siis vääriolist tähelepanu nendele küsimustele mitte ainult liiklemisnädalal, vaid viiekümnekahel nädalal aastas. Kui see tõesti nii sünnib, siis võime ehk olla esimene rahvas, kes võib ütelda, et ta liiklusprobleemi lõplikult on lahendanud.

Silmad lahti liiklemisel ja liiklemiseks ettevalmistumisel!

H. Tann
Liiklusnädala peakomitee
sekretär

ÜENÜ Tallinna osakonna juhatus 1939; istuvad: F. Paevere, S. Tsõpukov, R. Eliaser, Dr. V. Johanson (esimees), A. Mälk, K. Karineem. Seisavad: A. Odrest, R. Hollmann, J. Reigo, E. Kross, A. Moor ja R. Kallio.

Pilte kirjandusklubi tegevusest: 1) Liudas Girra Tallinnas 1935 — Eesti-Leedu kirjandusõhtule tulekul. 2) Els Vaarman laulmas ja 3) Hugo Laur deklameerimas. 4) (keskel) Gustav Suitsu teoste õhtu tegevasi. 5) 2 väikest kunstnikku laste kunstiõhtul; 6) Felix Moor noorte deklamaatoritega ja 7) Arvi Moor, kirjandusklubi A ja O — esinemas.

„Eesti Noorusele“ kirjutasid tema 10. aastaseks saamise puhul endised toimetajad:

„Eesti Noorus“ juba 10-aastane! Ei tahaks seda nagu uskudagi, kuigi ise tema saamisloos süüdlane ollakse. Oma ajakiri sellisel organisatsioonil, nagu seda ÜENÜ — selle tähtsust ei osata tihtigi näha ega hinnata. Kuid, „Eesti Nooruse“ saamise eel käis tükk visa võitlust, katsetusi, pettumusi. Oldi ju kogemusteta noored, kui ÜENÜ asutamisel oma ajakirja nõue põhikirja võeti. Kulus siiski 5 aastat kui see katse esmakordselt teostamist leidis. Omades mõningaid kogemusi ajakirjanduse alal, asusin innuga nende hulka, kes oma häälekandja väljaandmist püüdsid teostada. Esimene ÜENÜ häälekandja „Ellu!“ ilmus albumina minu toimetusel ja R. Mõistliku tege-likul trükkimisel Keskkjuhatuse vastsel rotaatoril. Ja ega see esimene katsc-kakk nii halb polnudki. Mis „trüki-tehniliselt“ puudu jäi, seda tasusid rik-kalikud linoollõiked originaal-äratõm-beis noorelt ekspresionistlikult kuns-tiõpilaselt F. Silderilt. Siiski loobu-takse mimeograafil valmistatud aja-kirja edasisest trükkimisest ja 1923 ilmubki juba, tõsi küll veel albumi traditsioone taotlev, trükitud ajakiri „Urikivi“. Ka siin on kirjandusel ja kunstil kaaluv osa. Üks ÜENÜ asu-tajaid, Ed. Riisna, kirjutab esimese aastakäigus: „Otsida uusi teid, rajada uusi sihtjooni — selles peitub edu!... Jatkakem sõda kirjandusliku tagurlu-sega, jatkakem sõda kõigi vanameel-sete tagasikiskuvate elementidega! Jat-kakem pealetungi võitlusest väsinute asemel — see on parim pant varem kättevõidet saavutuste alalhoidmiseks.“ — Sellest värskest võitlusvaimust kantuna kogub „Urikivi“ oma ümber pea kõik noored kirjanduslikud ja kunstilised jõud üle riigi. „Urikivi“ veerge ilustavad hääs trükis, tihti vär-vides toodud reproduktsioonid. Ent ÜENÜ tollaegselt tühjale ja niigi völ-gadega koormatud kassale osutub „Urikivi“ väljaandmine siiski raskeks. Kuigi kogu toimetuse ja talituse töö tehakse entusiastlike Tallinna Osa-konna noorte poolt täiesti tasuta. Ük-sikute numbrite ilmumine muutub

täiesti juhuslikuks ja lakkab lõpuks hoopis. „Urikivi“ hingusele minekuga ei taha aga leppida Tall. osakonna noored, ning mõni aasta hiljem näeb päevavalgust tagasihoidlik, väikene, kuid maitsekalt trükitud ÜENÜ Tall. osakonna „perekonnaleht“ „Urituli“, kes varsti ka osa Keskkjuhatuse hääle-kandja ülesandeid enesele võtab. Ent järgnevad kriisiaastad kustutavad ka selle küünlakese varsti. — 1928. a. veebruaris tehakse mulle Keskkjuha-tuse poolt ülesandeks rajada uus ÜENÜ ajakiri, mis peaks arenema kogu tõusva põlve häälekandjaks. Siinjuures te-hakse aga tingimuseks, et kirjanduse ja kunsti küsimused peaksid jääma ajakirjas tahaplaanile. Ja tasugi mak-setakse: toimetamise ja korrektuuri lugemise eest 10 kr. kuus! Olud olid juba niivõrd paranenud. Ja märtsis 1929. a. ilmubki uue ajakirja esimene number, mille nimeks „Eesti Noorus“. Nimesid esitatakse terve rida, ja näib, et valik õnnestus, sest hiljem on seda nime aimatud järele mitmel viisil („Tõusev Noorus“, „Meie Noorus!“). Ent ka paber ja kaust on saanud mõnelegi hilisemale väljaandele eeskujuks. Kah-ju ainult, et viimaseil aastail on uute toimetajate poolt loobutud F. Kase ja minu poolt valmistatud „Eesti Noor-se“ esialgsest „peast“: Need kaks noo-rukut, kes sirutavad käsi päikese poole, kuna „merivood rannale kannavad kiiri ja kulda“ — võiks vist kehas-tada ka tänapäevagi nooruse püüdeid ja ihasid. Ma ei eksi vist kui arvan, et H. Visnapuu luuletatud ÜENÜ hümn (Hakkame kinni päikesest!) on inspi-reeritud just sellest E. N. „peast“. Minu suurim rõõm „Eesti Noorust“ toimetades? — kui mõnigi püüe aja-kirja kujundamisel tunnustamist leidis! Ja suurim pettumus — esiteks: kui ajakiri tuli välja täis trükivigu — ja teiseks: kui Keskkjuhatuse soovil tuli loobuda esimeses numbris avatud „Luukambrist“, huumori ja pilke nurgast.

Ago Jõger

„Ellu“, „Urikivi“, „Uritule“ ja „E. N.“
toimetaja (1928–1932)

Olen „Eesti Nooruse“ toimetajaks olnud kaks ja pool aastat (1935—1937.). Olen teadlik raskustest, mida nõuab sellise ajakirja toimetamine, kui ka rõõmudest, mida valmistab ühe või teise ürituse õnnestumine.

See oli ajal, kus maailma suuremad kirjanikud avaldasid oma tervitusi Eesti Raamatuaastale meie ajakirja veergudel ja kus iga välismaalt saabunud kiri oli toimetusliikmetele rõõmsa ärevuse ja läbematu ootamatuse objektiks, nagu kunagi väärtusliku kingi saamine isikult, kes varjab enast esialgu inkognito taha.

Nüüd on „Eesti Noorus“ juba kümneaastane, ta on jõudnud ikka, kus ei ole küll nii palju ehtsat, lapselikku rõõmu igast väiksemastki edusammust või saavutusest, kuid kus igat asja võetakse juba teatud täismehelikkuse ja asjalikkusega.

Mida oleks mul soovida „Eesti Noorusele“ tema tähtpäeva puhul? Ainult

seda, et ta alati püüaks olla selle nime vääriline, millega teda ristisid ta esimesed väljaandjad.

Mitte ainult praktilisi juhiseid ja üldtarvilikke nõuandeid, vaid ka noorte otsinguid, noore mõtte julget lendu ja arusaajat vaimu selle juhtimisel, peab leidma lugeja tema lehekülgedelt.

Ta peab olema revolutsiooniline, sest muidu ei oleks ta noorte ajakiri, aga ta peab olema valvel, et revolutsiooni tuhinas ei tungitaks kallale väärtustele, mis on igavesed ja asendamatud.

Kui „Eesti Noorus“ saab ükskord asendamatuks lektüüriks meie noorsoo paremiku ja nende lugemislaual, kes tahavad ja suudavad mõista noorust, siis on ta jõudnud oma ülesande kõrgusele.

Selleks talle jõudu ja edu!

Voldemar Vent
„E. N.“ end. toimetaja

Riigi Kunsttööstuskool

MÕTISKELU

ÜENÜTO-le 20. aastapäevaks

Mele elame suurel ja huvitaval murrangu ajal.

Tundub kui oleks elualused muutnud või nõuaks uuendamist. Tõed pole enam tõed. Moraal pole enam moraal. Kultuur pole kultuur. Kirik pole kirik, seadused pole enam seadused. Meie inimesed heidame üksteisele ette ebaõiglust, südametust, töölohtvust, liig suurt sotsiaalsete hüvede nõudlust. Oleme nagu üksteisele pahased, sest et ühel ei ole seda, mis teisel; ühel on tööd ja leiba, teisel mitte.

Uhed on võimul, teistele see ei meeldi. Muudetakse ju ka vastavalt soovidele positsioone. Asi aga ei parane. Ikka jälle tekivad uued nurisemised, uued nõudmised; sotsiaalses ühiskonnas pole tasakaalu ega üksmeelt.

Inimesed — koondunud riigiüksusteks, taotlevad nende kaudu oma kultuurilisi sihte. Kõik inimesed soovivad vabadust, üheõigust, kõik püüavad paremusele, tõele, õigusele, aga ometi ollakse üksteisega sõjajalal, vallutatakse üksteist.

Kunagi pole inimajaloos tapariistade teadus olnud nii arenenud kui nüüd, kunagi pole neid tapariistu inimese käsutada olnud rohkem, kui praegu, ja ei kunagi pole inimene üksteist nii veristanud, kui tänapäev, nii idas kui läänes.

Ometi on kõikjal maksvusel kindlad kultuurideaalid, kõlblus- ja kombeseadused, kirik manitseb väsimatult inimhulki, tohutu arv koole hoolitseb inimsoo hüvangu eest.

Agas kunagi pole inimene olnud suurem mammona ori kui praegu. Pole veel olnud inimese käsutada nii palju tehnika hüvesid, kui nüüd.

Samal ajal märkame, et vaimsed alad — teadus, kunst, kirjandus, muusika, ei kõida inimest (välja arvatud snobistid).

Kõigil neil aladel tekib ka vähe uut. Vanameistreid — Beethovenit, Raphaelot, Rubensit, Kanti, Descartesi — pole ületada suudetud. Sümfonia ja ooper on asendumas foksijorinaga.

Inimene on ju mõistusega olend ja otsib kõigis neis nähetes seletust.

Ta tahab ka teada, kas see kõik on tõsi, mis oma ajastust arvame, kas see ainult ei paista nii pessimistlikele mõtiskelejale, kuna maailm on siiski sootu õilsam ja parem, kui ta kunagi olnud. Harilikult paistab minevik ikka toredamana, ükskõik kui karm see ka kunagi poleks olnud.

See pole siiski nii.

Kultuurinimest on läbi aasta-tuhandete kannud kultuurideaalid, kultuur-filosoofilised põhiprintsiibid, kultuurvoolud, nagu see oli antiikajal, nagu seda on kristlus, liberalism, nagu tunneme relativismi, ratsionalismi ja positivismi.

Igapäevases elus ei märka kõike, ei pane tähelegi, et kirjandus, kunst, muusika just neil põhihelidel ongi loodud ja vastavaid sihte taotlemas.

Seda kõike võib paigutada kultuuri raami, seda on nimetama hakatud inimese intellekti, vaimutöö tulemuseks.

Kõik see kuulub inimsoo ajalukku, olgugi, et ajaloo-filosoofiliselt veel vaieldav, kas kultuur on kollektiivne nähe, ajaloo paratamata protsess, või on see individuaalne, üksikisikute geeniusse töö tulemus.

Jätame selle mõtiskelu kõrvale ja siirdume teisele pinnale, mis meile olulisem: kultuur tekib ju ka rahvuslikul pinnal. Nii on teatud rahva kultuuri kõrgus vastava rahva elujõu, vitsaalsuse näitajaid.

Ei ole võimalik täpselt määratella meie rahva vanust: mitu tuhat aastat ta seda keelt kõneleb ja millal ta seda kõnelema hakkas.

See pole ka oluline. On kindel tõsiasi, et see tuhandeid aastaid on kestnud.

Samas olukorras on ka kõik teised rahvad maakeral. Ei keegi tea, kus ta tõelik algkodu, müllal ja miks ta sealt välja rändas. Kas ta on end suutnud puhasverelisena hoida või on sootu segunenud ja jäänud ainult keeleühitus, millel ei pruugi olla palju ühist verega.

Kindlam näib olevat inimsoo ühtlane geoloogiline vanus maakeral. Vähemalt maakera teatud aladel.

Kes aga oli esimene kultuuri looja või aluse panija ja kust peale tuleb kultuuri-aja algust lugema hakata? Kas seejuures olid tegevad üksikud isikud või rahvad, või paljude koostöö ja võitluste tulemus, see on kõik ainult mediteerimise asi ja ei anna palju juure tegelikule oleviku olukorrale.

Ajaloo näitelaval, maakeral, oleme ikka olnud, ükskõik, kas seda kirjutatud ajalugu mainib või mitte. Ja kui on olevikuni püstitud, ei siis pole see teistsiti läinud, nagu kogu inimkonna või rahvaste elu ja võitlus teatud maakera osas ikka.

Kuigi meie pole ajalooliste andmete järele osa võtnud sõjakäikudest Mesopotaamiasse, Indiasse, ristsõdadest Jeruusalemma, Hannibali ja Attilaga koos sõdinud, pole rahvaste rändamisel sattunud Lääne-Euroopasse, pole teostanud inkviisitsiooni, siis ei vähenda see meie inimlikku väärtust veel põrmugi.

Meil on siiski olnud oma minevik, millest küll pole säilinud sarkofaage, hieroglüüfe ja foorumeid, kuid see pole oluline. Meie ju elame, kõneleme oma keelt ja oleme kehalt ja vaimult samasugused inimesed, nagu kõik teisedki sellel maakera osal. Ja seda ei saa olematukst eha, ei saa sellele ka omistada sootu nooremata iga, kui maamuna selle osa inimsoole üldse!

Saatust on tahtnud nii, et meie ärkamise aeg langeb möödunud sajandi keskpaika, mil-line nimetus sõna otseses mõttes pole õige. Meie ei ärrganud ajaloolise lõtvuse unest, meie vabanemine — vanglast, pärisorjusest, olukorrast, kus mingisugune varem ärkamine kuidagi mõeldav ei olnud. Kohe orjuse vanglast vabanedes algas kiire ridade korraldamine ja koondamine, kuni iseseisvuseni. Aga ka vangipõlves me tegime, mis veel kuidagi võimalik oli ja mida tegid teisedki selleaegsed rahvad sellistes oludes.

Orjuse vanglast põlvneb ju hulk rahvalaule, muusikat, tantse, usukombeid ja perekondlikke traditsioone.

Nende aegade talupoeg, meie rahva lähemas ja kaugemas naabruses, Kesk-Euroopas — elas kõikjal samasugust elu, nagu meigi. Sõjakäigud vaheldusid üksteise järel, kord oldi ühe, kord teise võimu all, nii meil kui mujal. Selle üle võib olla kurb, aga mitte häbelik.

Sõjakäikudest võtsid meigi rahvapojad osa nii sõdurina kui ka juhina. Nii ei saa meie oma minevikule midagi ette heita. See on nii olnud, nagu seda üldine rahvaste elukäik on võimaldanud ja meie esivanemad on minevikus ka kõik teinud, mis selleaja olustikus üldine ja võimalik oli.

Oluline on seavastu olevik. Nüüd, kus pole enam takistusi, meie peame tegema maksimumi.

Nüüd pole enam aega surnukslöömiseks. Nüüd peab tegema ka vähemalt kõike seda, mis teevad teisedki meie lähema ja kaugema ümbruse rahvad. Ma mõtlen siin: meie peame ilmutama erilist intensiivsust meie oma kultuuri arendamisel, meie hinge-laadi, vaimuhvide ja kalduvuste kohaselt. Tõsi. Meie haridus on veel kõigi maailma-kaarte haridus. Meie eesti rahvuslik kool on alles algamas ja vanemas põlves on märgata kalduvusi võõrastele kultuurorientatsioonidele.

Meie noorsugu pole veel suutnud voolda oma rahvuslikku ideoloogiat.

Meie noorsoost pole veel läbi käinud moodsa aja seesmist, spontaanset rahvuslikku tuld, mille kohta võiks ütelda, et see on võimas, leegitsev, võltsimata ja paendumata, mis oleks haaranud hulki, kogu noorsoo, mis moodustaks ühise võimsa liikumise, mis oleks pühaks kummardatavaks dogmaks igale eesti noorele.

Ülesandeks ei ole ainult tulla vaevu kokku või käia mööda, kuulata ja kaduda jälle järgitult.

Peame andma aru olukorrast, peame tundma ka üldisi kultuuri suundi, et ei hakkaks tammuma vanadel, aegunud radadel või otsima avastatud tõesid.

Peame teadma ja tundma, et kultuurirahvad on uute tõeluste otsingul. Mõttelejale päile on selgeks saanud, et see, mis kord seati ratsionalistide poolt ainsaks tõetsimise ja leidmise võimaldajaks, mõistus, ei ole siiski mitte ainuke õndsakstegija. Kuuleme, mis selle kohta ütleb Euroopa suurim mõtleja — Ortega y Gasset.

Mõistuse imperatiiv ei sobi ainuüksi. Me oleme seetõttu muutunud meie oma töövilja, kultuuri kummardajateks, nagu meie elaks ainult kultuurile, nagu oleks kultuur elu ainus siht.

Seejuures on mõistust hakatud pidama mingisuguseks iseseisvaks nähteks inimeses, kui elusolendiks, mis võiks eksisteerida ka ilma meie tunnete maailmata, ilma meie nägemise, kuulmise, kompamise võimeta; ilma meie seedimisorganiteta, vereringvooluta, südamelöökideta.

Nagu koosneks inimene tõesti kahest iseseisvast palusest, mis võivad iseseisvalt üksteise kõrval elada, nimelt keha ja vaim, füsioloogia ja psühholoogia.

Ei. Inimene on ainult tervik. Seal ei saa midagi eraldada, ega ka eraldi mõelda.

Seega pole ka mõistus midagi iseseisvat, vaid ainult elufunktsiooni nähe; alles kõik koos moodustavad elusolendi — inimese.

Seega on ratsionalism käinud eksiteed.

Ta lõi teaduse, kunsti, õiguse ja sundis inimest neid kummardama.

Ta tahtis päästa tõe — elu ohverdamisega ja õpetas, et inimene kui kultuur- ja elusolend peab olema hea, ideaalne.

Elul on aga kaks paleust: üks — vaimne, mõistuse osa, teine aga — bioloogiline, vitaalne, eluline.

Ja see teine — eluline — nõuab, et see hea, headus, mida nõuab kultuur, mõistus, peab aga ka olema inimlik, eluline, elule vastuvõetav ja koguni tarvilik.

Tähendab — elu peab olema vaimne, aga vaim, mõistus, peab olema ka eluline.

Järelkult endisele vaimsuse mõistuse imperatiivile on tulnud juure teine, — elu imperatiiv.

Sellest järeldub uus elu-ideaal. Vana oli:

elada — kultuurile, nüüd uus:
kultuur — elule.

Ja see ongi meie generatsiooni suurim õnn, aga ka suurim kohustus, kaasa elada moodsa ajaloo kriisi, murda vana traditsioon ja asendada uuega: kultuur — elule.

Tõelikult elas veel mõnikümme aastat tagasi Euroopa rahva suur enamus kultuurile. See on nüüd muutumas, kas teadlikult või teadmatult. Vanas ollakse pettunud, või ollakse selle vastu ükskõikne.

Vaja on uut.

Ja selles tahetaksegi leida põhjust, miks Euroopa vaimumaailm on jäänud lahjaks, miks ei tule nüüdsel suurel ajal juure uut originaalsust kunsti, kirjanduse, muusika alal.

Oleks ekslik arvata, et Euroopa peaju on muutunud kehvemaks, talendivaesemaks, kui ta seda oli minevikus.

Materjal, substants, tootepind, söödamaa on muutunud kehvaks, mis ei võimalda talendil seal tarvilist leida.

Mis aitab olla tubli puusaagija hea kirve ja saega Sahaaras, kus pole materjali, mida saagida.

Talent ei aita, kui ühiskond ei anna uusi kujusid.

Kunst pole ju midagi fantastilist, vaid ikka ja alati elust võetud kujude truu teener.

Seetõttu on muutunud ka romaanide kirjutamine novellide, uudiste, kirjutamiseks, sest elust ei ole enam võtta tundmatuid uudiskujusid, mis võluks hulki ja mõjuks eposhi loovalt. Kunstiloomingut võib võrrelda suure kivimurruga, kus alul leidus palju suuri kivi-panke, mida oli lihtne ja hea modelleerida. Nüüd aga on jäänud sinna ainult peened kivid, puru. Sellest on raske ehitada monumenti (Ortega).

Nii heidame ka oma vaimuinimestele ette kiiret tühjaks kirjutamist, aine lõppemist. Esimene või üks romaanidest on hea, aga hilisemad või teised ei paku enam erilist. Teised nimed, uus sündmustiku paigutavus ajalt ja ruumilt, kuid ideestik jääb endiseks.

Tõelikult, kui palju siis jätkub ühes ühiskonnas tüüpe, mida võiks paljude aastate vältel ikka leiutada uutena, kuid siiski võluvatenä, elulähedena, mis võiks kõita lugejat ja taotella kunsti sihti.

Elu ei ole loonud juure uusi. Ja meie aina piitsutame askeetiliselt end.

Meie aja ülesandeks on taotella uusi ide-aale, luua uusi, uuele eluideaalile vastavaid tüüpe. Aga ainult uus elu ise on suuteline looma uusi tüüpe. Uus vaimne elu pakub uut huvi ja köidab hulki.

Seesugune asjadesse ja nähetesse suhtumine heidab veidi valgust elunähetesse ja omab orienteerumiseks tuge.

Kõigele sellele kultuur-ideaali muutusele seltsib veel suurel määral sotsiaalseid olukordi. Endine individualist, talupoeg, peab kiirelt muutuma ka ühiskondlikuks olendiks. Kiire tempo majanduses ei võimalda alati süveneda elu sügavamatesse nähetesse.

Aeg loob uusi jumalusi, keda Euroopa inimene tõttab nagu ikka kummardama. See on ta kultuur-ideaali viga, mis ikka on suundunud enda loodud asjade, abinõude kummardamisele. Kummardatakse usundeid, teadust, kunsti, majandust. Hommikumaalane pole harjunud kultuuri elust eraldama. Seepärast tunneb ta õhtumaa kultuuri vastu teatud põlgust.

Euroopa pole veel tulnud sellele, et elust enesest teha printsipi, seda kummardada ja sellele elada.

See kõik on ainult mõtiskelu. Peame püüdma paremusele — ainult heasoovlik fraas. Tarvis ka sisu, programmi ja siis — tegusid. See on aga sootu raskem, vähemalt paistab nii. Aga miks peaks ta olema kerge? Võitlusest, töötahetest me ju igapäev räägimegi.

Neid voorusi ei pea rakendama ainult uudismaade künnile, linnade ehitamisele. Need peavad taguma ka sisu.

Meie noorsoo ideaaliks ei ole ohtes oodata juhti, kes annaks programmi, meie ainult viiks ellu. Aga kas viimegi ellu? Võib-olla on mugavam oodata ka elluviijat.

Nii, veeretades kohustusi üksteisele, ootustele, on ummikusse sattumine kindel.

Kahtlemata on moodne aeg inimesse istutanud osakese mugavust, lõtvust, koguni

ükskõiksust; küllap leidub tarvilisel ajal päid ja võimalusi, kes nii teevad, nagu tarvis. Rikkalikku toitu pakub välismaa. Seal on ikka tarku inimesi. Meie ainult võtame ja kasutame. Võtame seal, kus kõige moodsam, kus töö hoogne ja tulemused silmnähtavad...

See joon on juba halb. Kõik pole kuld, mis hiilgab.

Oleme vast liialt ki laia maailma vaadanud ja võõra vara hiilgusest end pimestada lasknud. On tõesti ratsionaalsem proovitud ja viimistletud sõidukile istuda, kui et ise selle voolimisega jandama hakata. Tõeliku maailmarahvaste vaimuvara pärleid on samuti lihtsam, kui endal kirjutada.

Koperida sobivaid kombeid ja muid ühisele avaldusi, viiks ka odavamalt sihile, kui oma traditsioonide loomise okkalist teed käia. Lõpuks kujuneks raskeks teha vahet meie ja võõraste vahel ja jääks veel ainult sulandumine.

Nii oleks viimne tund lõõnud...

Niisugused kohutavad tulemused võivad olla ratsionaalse aja ratsionaalsel vaimul.

Ometi ei mõtle ükski noor tallata Kolgata teed.

Jääb järele ainult pingutada, võidelda, veel koguni mitmekordistatud intensiivsusega. Ja siis on kõik kindlustatud: ideed, programm, juhid, tulevik. Siis ei paku võõras vara enam huvi, vahet ainult aegajalist võrdlust, et nautida oma jumalikku loominguõõmu täiuslikumalt.

Inimmaterjali suhtes pole meil mingit kahtlust. Sel ei puudu kehalist ilu ega talenti, ei tahtejõudu ega tunnete küllust.

Küll on meil aga meie originaalne silma ring — ajalooline horisont. Meie teame, et provintsielaniku silmaring erineb suurlinlase omast, et stepi elanik suhtub elusse teisiti, kui Lääne-Euroopa tööstustsentrumi kodanik.

Nii jagunevad rahvadki kitsa- ja avarahorisonidilisteks, vastavalt nende ajaloolisele eluruumile ja saatusele. Euroopa rahvad on sajandite vältel elanud sündmusringkast elu, mis nende pilgud on alati viinud kaugele üle riikide ja rahvaste piiride, sündmustiku tsentrumitest piirimaile ja ümberpöördukt. Kui Kesk-Aasia elaniku arvates veel maailm pidi lõppema seal, kus taevas ühtub maaga, siis Euroopa kodaniku pilgud kiindunud juba ammu maailma otsatusse, piirita horisontidel, lõpmatusse avarusse.

See põhjustaski Euroopa kultuuri.

Ka meie kuulume selle kultuuri pesapaika, oleme oma juureselamisega seda koguni aidanud ehitada.

Meie kuulume ka avara silmaringiga rahvaste perre. Kuid meie silmaringil on meile omane joon. Jume, mis on sootu erinev inglise, prantsuse, itaalia või ungari pusta elaniku omast.

Meil on erinev elulaad. Meie suhe elunähetesse on meileaadne, originaalne. Inimene on ju ka ümbruse, ümbritseva looduse saadus. Ja niisugust ei ole mujal maailmas. Lähemas

naabruses, Soomes, Skandinaavias, leidub vaid lähedast.

Meie soontes voolab ainult meie rahvale originaalne veri ja meie südame maagilised löögid kannavad meid ainulaadself.

Meie tunneme kõik lõunamaise itaallase muusika ja luule erinevust põhjamaisest, meie omast.

Hella Vuolijõe „Niskamäe naistes“ on palju tuttavat, kodust, Knut Hamsuni „Maa õnnistus“ paneb meie südame soojalt tuksuma, kuid päris kodus oleme alles siis, kui loeme Tammisaare „Tõde ja õigust“.

See on meie silmaringi erinevus ja sisu.

Ainult selle kohaselt oleme võimelised ja koguni kohustatud looma, mis tarvilik meie vaimsele ja tehnilisele kultuurile. Kopeerimine on ehtsa kultuuri rüvetamine ja kuritegu rahva kui kultuurikandja suhtes. Töö tulemuseks on inetu, steriilne värdjas, mis ei sigita ega kannu vilja ega tõmba ka kellegi pilku endale.

Euroopa ajalooteadus on sajandite jooksul tammunud eksiteedel. Ortega nimetab seda provintslikkuse unelmas viibimiseks. Ta on universaalsuse nime all kõigile rahvaile vaadanud ainult eurooplase pilguga, sageli koguni lokaalpatrioodi horisondilt.

Nii ongi rahvaid, nende kombeid ja eluviise jagatud kultuurseteks ja barbaarseteks, metsikuteks. Kultuurised olid muidugi need, kes asusid vaatlejale kõige lähemal, niitelda kodukülas. Kõik muu, mis asus kaugel, mis oli võõras ja tundmatu, vaatleja silmaringile mittesobiv, sai nimeks — metsik. Alles nüüd, kus arheoloogia on põhjustanud eelajaloo ja etnoloogia kui uute teadusharude põhjalikuma viljelemise, on selgunud, et peale Euroopa kultuuri on veel teisi kultuure. Nii on inimsugu vabanemas klassilise filoloogia ebajumalatest — klassilisest Kreekast ja Roomast.

Hommikumaa usundite kommet — paastumist — naeruvääristas Euroopa kultuurinimene. Ometi on see hommikumaa rahvaste eluline, tervishoidlik paratamatus, osa nende elu kultuurist.

Selle õilsa kombe täitmine oleks Euroopagi kultuurinimese tervisele kasulik. Nälgimiskuurid ongi juba minemas moodi.

Nii on suhtunud Euroopas eneskeski elavate rahvaste, eriti väike-rahvaste ajaloosse ja kultuurisse. Meiegi seisame seal metsikute kirjas, kel polevat oma kultuuri ega minevikku.

Kui imelik! Aastatuhandeid elame kohal, kuid ajalooteadus tahab väita, et meie ei ole elanud, või et oleme elanud võõra hingega. Muidu ei saaks ju salata ajaloolist minevikku.

Minevikuga on aga paratamatult seotud vastav kultuur. See on samavõrd meie, kui võrd Euroopa kultuuri ei saa ükski rahvus ainult oma teeneks pidada. Arv, hulk etendab siin ainult relatiivset osa.

Siit järeldub meie ajalooline missioon kultuurile: uurida ja avastada meie rahva minevik kõigis ta harudes, ning näidata maailmale, kust põlvneb meist, eestlastest asustatud maakeraosa kultuur.

See on võltsitud või võltsimata just samuti, kui kogu Euroopa kultuur.

Ajaloo, kui teadusliku tõe otsija ülesandeks olgu avameelselt tunnistada, et Euroopa kultuur ei ole ainult kreeka või rooma, germaani või romaani päritolu, ta on vaid kõigi Euroopa eluruumis asuvate inimeste kultuur.

Euroopa kultuurikandjate isikute sugupuude uurimine viiks meid kahtlemata kõigi Euroopas kõneldavate keelendite juurde, veel enam: ta viiks meid paljudel kordadel isegi Euroopast kaugele välja, Aafrikasse ja Aasiasse.

Nii näeme isegi teaduslike tööde juures suuri vääratusi. Teadustki käsitletakse üksikisiku või -rahva silmaringilt, provintslikkuse kallakuga. Ratsionalismigi on tõe suhtes vaid fraas, sest tal pole üht üldist alust ega lähtekohta. Igal linnul oma hää ja oks, kust seda häält maailmale kuulub.

Edu all mõistab igaüks, mis talle ta spetsiifiliste huvide ja kalduvuste kohane. Igaüks on platsis ainult oma kultuuriga ja salgab teise olemasolu. Euroopa kultuur on ise end salgama hakanud. See ongi talle omane iseloomu joon, sest ta pole seni teisi tunnustanud. Kõik muu elu maakeral nagu oleks metsik, barbaarne.

Ta on üksikuid elutarbeid, riistu ja esemeid vaadelnud kui kultuuri, lahus nende riistade ja esemete tekkimist põhjustanud bioloogilisest tervikust — inimesest, rahvast.

Ese — pole kultuur, vaid ainult tükk materiat. Kultuur on eseme loojas — inimvaimus. Seepärast peal eel käima inimene. Eseme kumardamise kultusest on moodne inimvaim pettunud.

See ongi kultuurideoloogia kriisi põhjus ja sisu. Sellest on kõik rahvad võrdselt haaratud, vähemalt Euroopa pinnal.

Uues elustiilis kultuur — elule, peab kultuur elu kandvad voorused — tõe ja õiguse, paigutama tulitornina elu keskele, kust igaüks alati võiks kontrollida oma elulaeva kurssi. Alles siis saab orienteeruda paljude horisontide rägastikus ja tunda ning hinnata nende võrdlevat väärtust. Alles siis rahuneb ka kääriv inimkond. Ta ei otsi uut tõe, õigust ja moraali. Tal vaid puudub nende vooruste mõõt, millele kõrvutada oma.

Inimene pole niivõrd halb ja kuri, kui võrd tüdinenud ja närvilik ümbereksimisest dimensioonideta ruumis.

Võime olla troostitud, et inimene ka tarvili sed mõõdud leiab. Meie kohus on aidata sellele kaasa. Kus asub Messias? Seda ei tea keegi. Ta võib ka olla meie keskel. Selleks on meil kõik eeldused.

Inimene on imelik olend. Ta askeldab, piitab edasi, sõdib ja mässab, ajab varandusi kokku. Ometi ta sageli ei tea, milleks seda kõike. Ei küsigi eneselt, ega ka teistelt. Nii on praktilises elus.

Inimene on loodus looduses, kuid ta on ühtlasi mõistuse, tunnete ja tungide olend, erinev kõigest muust elust. Need voorused põhjustavadki kõike seda, mis näeme praktilises elus ja kellena tunneme inimest iga päev.

Inimene pole kõige sellega rahul, mis loodus talle käsutusse andnud. Kõik looduse nähted pole talle arusaadavad. Ta otsib neile seletust. Ta otsib seletust ka enda ja looduse, maailma, vahekorrale. Aastatuhendeid murrab ta pead elusisu üle.

Selle tulemusel on inimene elamiseks püstitanud põhimõtted, ideestikud ehk ideoloogiad. Neid on olnud mitmeid, kuid ikka ja ikka jälle kasvab inimene neist välja ja vaevab mõistust uute loomisel.

Seda nimetame inimese mõistuse, tunnetuse, arenemiseks. See avardabki ka inimese silmaringi ehk horisonti ja toob teda lähemale absoluutsele tõe.

Mis jõud sunnib inimest neile lugematuile pingutusile igapäevases elus, selle jätame filosoofiliste maailmavaadete lahendamiseks. Meile jätkub siin, kui paneme selle nägematu piit-sutaja inimese mõistuse, tunnete ja tungide (tõe otsimise, ihade, kadeduse, auahnuse jne.) arvele.

Mida kõrgem kultuur ja tsivilisatsioon, seda suurem on inimese tunglemine. Osa Euroopa ja Ameerika inimesi on muutunud automaatideks. Nad ei küsigi enam, mis nad teevad ja milleks nad teevad? Neid on pandud liikuma ja nad on selle muutnud tormamiseks. Massid on ikka olnud liigutatavad. Ainult tempo on tõusnud ühes kultuuri tõusuga.

See ongi kultuuri traagika. Ta on andnud üksikute meelevaleta võimsad vahendid, milliseid üksikud kasutavad hulkade, masside abil, masside endi vastu. Kunagi pole olnud pärispõhjused massidele selged ja jäävadki enamikus teadmatuks. Ainult ajaloost, memuaaridest ja jutustustest loeme ühe või teise sündmuse telgitagustest.

Üksikud on jõudnud oma mõtlemise, tunnetus-maailmaga hulkadest kaugele ette. Ajalugu tunneb paljude kultuurideoloogiate sündi ja surma, kuid sündinud ja surnud on miljooneid inimesi, ilma et nad selliseist asjust kuulnudki oleks. Seda nähet põhjustasid sotsiaalsed olud.

Nii pole midagi imestada oleviku kõrge kultuuri juures valitseva ebakultuursuse üle. On nimelt kultuuri kandjaid, aga ka kultuuri rüvetajaid. Viimased pole veel jõudnud järele. Kindlasti pole nad selles süüdi.

Kultuuri liiga ebauhtlane jaotavus hulkadele on olulisemaks praeguse kultuuri-kriisi kaasa-nähteks. Seni oli kultuuri-kandjaks väike-arvuline eliit. Masside esiletungimisega on eliit muutunud märkamatuks ja mõjuvõime-tuks.

Nüüd on aja käsuks: hulkade kiire ja otstarbekas järeleaitamine. Muidugi põhjustab see väära-aruamisi, ras-kusi ja koguni ebatasakaalu sotsiaalses ühis-konnas. Kuid teisiti ei ole see enam mõeldav, sest hulgad on haaranud võimu ega anna seda enam käest, ükskõik kuidas seda mas-side endavalitsemise viisi praegu või tulevi-kus nimetatakse.

Maailma konstitutsioonides praegu valitse-vale kriisile tuleb vaadata kui ülemine-ekuajale. Massid on üle õõ haaranud

võimu, kuid pole selle käsitamises veel kül-lalt küpsed. Üldine hariduse tõus ja vastav elupraktika muudab kahtlemata hulgad ideaal-seks enesevalitsejaks majasteediks.

See nähe esineb pea kõikjal meid ümbritse-vas eluruumis. Järelikult, tõestub jällegi meie kultuuriline ühetalolisuus ümbrit-seva maailmaga. Nii moodustabki meie isevalitsejaskliku rahva haridustaseme ühtlane tõstmine ja sotsiaalne kasvatus rahvuslikul pinnal, tähtsama osa meie rahvuslikust ideoloogiast.

Rahvuslik ideoloogia pole mingi programm või põhikirj, mida saaks panna paberile ja lasta kodanikel pähe õppida.

Ta on kompleksnähe ja seda defineeridagi on raske. Polegi vaja. Vaevalt oleks ots-tarbekohane talle anda usundilist ilmet.

Rahvuslus on tunnete-maailma nä-he. Tunnete küllus või kraad pole alati mõistusest mõjutatav. Tundeid tuleb läbi elada. Ja see ongi too spontaansus, mis tuleb inimese alateadvusest ja annab rah-vustundele jõu ning viib inimese isegi enda-ohverdamisele.

Muidugi on rahvustunne ka kasvatatav ja ses osas mõistusliku tegevuse tulemus, kuid spontaansuse loomiseks on tarvis luua ja kasutada rahva erilisi hingeolulisi olukordi, eel-dusi.

Kuid inimese hariduslikule, rahvuslikule ja sotsiaalsele kasvatamisele ja kujundamisele on siiski tarvis anda teatud kultuur-filosoofiline suund. Inimene on kriitiline, juurdlev, kõikjal seletusi otsiv olend, siis peab ka ta kasvatamine olema niisugune, mis talle võimaldaks tema vaimu võimete kohaselt leida ümbritsevale elule ja nähetele seletusi. Ei saa enam õpetada dogmasid, mil-ledega mõistus konflikti satub ja milliseid tuleb seepärast ainult uskuda, võtta puhta tõena.

Inimese vaimumaaailma moodustavad taju-mused, kujutelmad ja mõtlemine, mis ühi-nevad tunnetusaktis.

Inimene, alates noorusaastaist, hakkab ta-juma ümbritsevaid asju ja nähteid. Need tek-itavad ta siseilmas mõisteid ja jätavad kuj-utelmi, millele varal võib luua vaimumaa-ilmas uusi kujutelmi. Seega võib tajumusi ni-metada inimese kogemuste kogumiseks.

Mida enam koguneb inimesse tajumusi, seda kogemusrikkam on see inimene, seda enam on temas mõisteid ja seda võimelisem on ta looma uusi kujutelmi. Siia lisandades tahte-ja tundeavaldusi, toimuvadki inimese elulised vaimumaaailma funktsioonid. Muidugi on ini-mesed oma tunnetus- ehk intuitsioonivõimelt erinevad. Ühedel on ideid, kujutelmi küllu-ses, teisel neid väga tagasihoidlikult. Kuid need ei kuulu praegu vaatlusele.

Siin on ainult oluline mainida, et inimvaimu avaldused, mõtlemine, tajumine, kujutelm, kogu tunnetusprotsess, samuti tunde- ja tahte-avaldused, on vabad nähted. Ei ole või-malik keelata midagi tajuda, mõistet tekitada, või mõne tunnetusakti juures ka tundeid või tahet liikuma panna.

Kui kuuleme näiteks sissetungist mõnesse riiki, siis tekivad igal mõtlejal inimesel teatud kujutelmad, aga ka tunded ja tahtetungki. Iseasi on nende nähete ilmutamine avalikkuses.

Seega on inimolend vaimult, mille tähtsamaks nähteks on mõtlemine, vaba. Seda pole keegi muu võimeline pidurdama, kui inimene ise.

See on mõtleva inimsoo võimsam relv, mida tuleb ka sotsiaalses elus eriti tähtsaks pida. Rahvahulkade teisiti mõtlemine on võimsaid riike varisemisele viinud.

See on rahva harimise rahvusliku ja sotsiaalse kasvatamise juures tähtsamaks dogmaks. Kui sotsiaalsed seadused ja elukorraldused põhjustavad mitmeti mõtlemisi, kui neid ei ole võimalik korrigeerida kas või seetõttu, et inimene neid ei väljenda, siis võib kasvada sellest üldine pessimism, rahulolematus.

Seepärast ongi meie kohus neid vaimuväärtusi, eriti meie noorsoos, õieti arendada ja jälgida, et areneva noore mõtte- ja tunneteilm ei sattuks salapärasesse vastuolulise tegevlikkusega. Muudu ei teki tast vabalt ja kõlbalt mõtlejat kodanikku. Tas tekib kaks paleust: üks — salakaval seesmine ja teine — silmakirjalik välimine. Tekib inimene, kelle moraal on lõhestunud ja kelle jaatavusele ja eitavusele ei saa midagi ehitada. Ta kinnitab üht, kuid talitab siiski teisiti.

Jube oleks elu ühiskonnas, kus igal oma moraal, kus äraandmine ja halb tahe ümbering. See tekitab üldise norutunde ja annab maailmast pessimistliku ilme, nagu Schopenhauer seda nägi. Ta pidas maailma ainult pimedate tungide ja tahete paigaks, kus on igavene püüe saavutamatu rahuldusele. Vaevalt on üks siht saavutatud, kui tekib uus. Kogu meie elu on ainult rahulolematus ja kannatus. Seepärast oleks parem lämmitada endas kõik soovid ja tahted.

Elu pole siiski niisugune. Ta on küll soovide, tahte ja tungide kogusumma, kuid see on inimese ideede teostamise, elluviimise tulemus. Ideaalid on ju inimese olemuse sisuks. Neid on ta kohustatud teostama ja see pakub inimesele kõrgeimat nautingut. Loomisrõõm on inimesele kõrgeim ja õilsaim rõõm. Loomulikult kaastub sellele ka norg, kuid ta jääb neil korral suure mõnutunde kõrval tühiseks varjuks.

Seepärast ongi oluline arendada inimest nii, et ta vaimuväärtused leiaks täit ja positiivset tegevust. Et ta tahe ei väsiks piitsutamast mõtlemist ja kombinatoorsel fantaasial oleks eeldusi luua elulisi kujutelmi. Siis ei anna loomisrõõm ruuminoorutundele.

Seesugune inimene ei oota armuandi ega nõua tööd ühiskonnalt. Ta leiab tegevust ise ja pakub seda veel teistele.

Tööd ja tegevust on aga kõikjal külluses nüüd ja ikka olnud. Ainult aktiivsust on puudu. Mõtlemist ja tahtet on tarvis pingutada. Mõtlemine ainult, et maailma jõukamad inimesed on alanud väga vaestena. As-

jata on end neil puhkudel troostida juhuse ja õnnega.

Kõik see, mis tundub ühiskonnas nõrga ja puudulikuna, nõuab parandamist. Kõikjal, kus on näha viga, tuleb panna käsi külge ja aidata.

Igäiks ise peab oma huvide kaitseks olema valvel. Selleks on külluses abinõusid. On ebanimilik tõmmata pea krae vahele, nuriseda ja oodata, kuni teised teevad. Nii mõtlevad ka need „teised“ ja asi ongi tegemata ning kahjud vältimatud, ilma et seda keegi oleks tahtnud.

Eriti oluline on see noorsoole, kes näeb vanempõlve vigu ja on neid kohustatud parandama.

Nagu eeltoodust nähtub, ei puudu meil mingeid eeldusi, ei ajaloolisi, kultuurilisi, ega kõlbelisi, ei vaimlisi ega füüsilisi, ei majanduslikke ega poliitilisi.

Noorsugu on haritud, tal on suurem silmaring ja vitaalset energiat. Ta on kohustatud kõikjal aktiivselt kaasategema. See laob talle küll kohustusi, kuid seda ongi just tarvis. Kohustusest ja vastutusest hoidumine ongi muutunud silmatorkavaks.

Sulase maailmavaade kipub domineerima. Igäiks ootab kusagilt mujalt ja teiselt kerget tööd ja head palka. Kas see töö ka majandusele tarvilik ja rahvale kasulik, kas töötaja intensiivseks tööks ka küllalt oskusi omab ja oma palga tasa teenib, see enam ei huvita. Sulast huvitab pere-mehe toodang vähe. Tema peab oma palga igal juhul saama. Tal pole muret homse päeva üle.

Nii püüabki igäiks kõige pealt siirduda palgalisse teenistusse. On loomulikult kõige lihtsam elada. Kui teenistust tarviliselt ei leidu, või kui palkki päris vastav pole, siis algab hädaldamine. Eranitsiatiiv on muutunud tagasihoidlikuks. Pere-mehe olukord ei huvita. See nõuab tööd, vastutust ja muret!

See olukord pole loomulik ega terve. Siin ja seal võib olla puudusi eeldustes. Aga kes peab looma eeldusi? Ei keegi muu, kui eeldusi vajaja kodanik ise. Miks oodata organisatsioonidele? See tähendab samuti sulaslikku ükskõiksust asjasse, murede ja kohustuste veeretamist mujale.

Meie ei ela enam orjaaja olustikus, kus arvestades tumedate massidega, tarvis oli põrandaaluseid salakihundajaid. Nüüd on igal kodanikul esandaja parlamendis ja juurepääs igale ministriale ning asutusele.

Ei puudu eeldusi eelu ideaalseks kujundamiseks. Tarvis on ainult kodanikku end, kes oleks õiglane ja asjalik ning kes suhtuks nähtesse julguse ja ottekoheusega.

Noorsugu peab need puudused parandama. Ta peab enda arendamisele ja organiseerimisele pühendama sootu suuremat tähelepanu. Seni on ikka veel liig väike arv meie tuleviku kandjast koondunud noorsoo-organisatsioonide ümber.

Meile ei piisa alla 100%-lisest noorsoo organiseerimisest, mitte selleks, et nad vormilt oleks organiseeritud, vaid et nad oleks orga-

nisatsiooni kaudu arendatud meie ühiskonnale ja tulevikule.

Meie ridade hõredus ei luba ühtki noort eemale jätta!

Mida nõrgem ja ebahütlasem on meie noorsoo sotsiaalne kasvatus, seda enam me sulastume, seda nõrgem on meie rahvuslik ühtekuuluvuse tunne, seda suurem aga iga üksiku individuaalne õndsustung — egoism, individualistlik sallimatus ja jonnakus.

Inimene tunneb end seesuguses ühiskonnas üksinda, ebakindlana. Tal pole julgust millekski ettevõtteks või algatuseks; äparduse korral pole tal usku abisse, sest tal pole sõpru ega organisatsiooni seljataga, kellele ta võiks kindlasti loota.

Ta ei julgegi perekonda soetada, sest maailm on kuri ja ebakindel. Parem on siis juba üksinda olla. Eks siis ikka kuidagi läbi saab. Palgeline teenistuski on ebakindel ja võib pere ootamata jätta lagedale. Vastutustunne hirmutab siingi. Palgalist teenistust aga hoitakse kramplikult kinni selle kaotamise kartusel. Ei juleta avaldada oma võimeid ega talitada parema arusaamise kohaselt.

Nii on see inimene väheväärtuslik. Närvlikkus piitsutab teda hommikust õhtuni.

Selle mõtiskelu lugejad võivad mulle teha etteheiteid siintoodud fraaside pärast ja küsida: kuidas saab kodanik näidata initsiatiivi või panna käsi külge seal, kus näib olevat vajadust, kui ta on seotud käsist ja jalust ja riskeerib leiva kaotamisega. Raske on leida meie väikestes oludes uut teenistust!

tekkimine on põhjendatud ja aina süveneb.

See on õige ja ühtlasi traagiline.

Tähendab palgateenija, sulase, mentaliteedi Peabki süvenema, kuni ei teki meie sotsiaalse ühiskonna kooselu nähetes muutusi, mis põhjustaks uue ellusuhtumise.

Kumb peab enne tekkima, kas peremehelik mentaliteet või aktiivne ja teadlik suhtumine elunähetesse? Mõlemad korraga. Nad on lahutamatud, üksteisest sõltuvad. Ainult eeldusi on tarvis. Need eeldused on kogu noorsoo sotsiaalses kasvatuses.

Nii on kogu eeltoodud teoreetiliste vajaduste elluviimiseks vaja noorsoo 100%-list organiseerimist. See on olulisem, kui ideoloogilised kaalutlused ja otsingud. Need on olemas. Vaja ainult teostada. Praksis voolib neid paremini, kui teoreetiline mõtiskelu.

Ei ole ühtki paremat abinõu üleminekuks rahulikumatele ühiskonna kooselu aegadele, kui rahva noorsoo vastav kasvamine. Poliitilise tasakaalu ajad saabuvad seda kiiremini, mida kiiremini suudetakse noorsoo kasvatusel saavutada positiivseid tagajärgi.

Kedagi ei tohi heidutada militaristliku kasvatuses häädaldamisest. Seda ei toimu. Ei saagi toimuda. Kellelegi meist ei tule meelde minna maid või rahvaid vallutama. Kuid sõjaväelisuse kartusel ei tohi loobuda distsipliinist, kuhu kuuluvad ühiskondliku inimese tähtsamad vourused, nagu mehisus, täpsus, sõnakindlus, ausus, korraarmastus, korrektsus. Just neist omadustist ongi suur puudus.

Kõik noored mehed teenivad sõjaväes, kuid kellelgi ei tule pähe karta nende militariseerumist. Küll aga annab seegi lühike aeg muude ülesannete kõrval noortele tänuväärt silutise.

Noored naised aga ei saa niisugustki ühiskondlikku kasvatust.

Seejuures aga osa noori, eriti akadeemiline noorsugu, organiseerub paljudesse eriorganisatsioonidesse ja saab erilaadilise kasvatuses. Edasi organiseerub ja kasvatatakse osa noorust nii linnas kui maal samuti eriilmeliselt.

Selles peitubki pärispahe, eeskujulik killunemise, partikularismi taimelava. Iga organisatsioon, milliste arvu ei sõandagi nimetada, kisub noori oma poole, teeb lubadusi ja näitab näpuga teisele ning ülistab oma paremusi. Niisugune noor elus ei saagi teisiti talitada, kui kas isiklikus või kitsama grupi huvides. Ta huviring piirdub ikka „meie meestega“, ja siis alles teistega, nagu oleks need „teised“ võõrad või muulased.

Noorsoo üldine organiseerimine ja ühtlane rahvuslik kasvatus peab siia tooma lahenduse.

See on aja kiireim käsk. Noored ise peavad siin näitama huvi ja aktiivsust, eriti need, kes seisavad kõigest eemal, nagu võõra rahva pojad. Kes saab või tohib olla ükskõikne meie ühise asja vastu? Aeg on liig tõsine, et elada laialipillatult ja vaadata kõrvalt sündmustikule. See, mis mujal toimub, peab andma erilist hoogu ja põhjust. Uue elustiili valguses leiame uut huvi ja vaimustust. Juba olustiku tõttu tunneme oma väikese rahva ajaloo ja tuleviku ees erikohustust...

Viimaseaja sündmustikust leiame head ja halba eeskjuju. Me oleme teadmisel, kes väärivad vabadust, kes mitte, kes maailma kodanikuna võib elada ükskõik kus, kes peab paremaks surra, kui häbis elada. Kuid need kõik on tühjad fraasid. Tarvis on tegusid.

Inimelul on vaid see otstarve ja määramus, mis annab sellele inimesele ise ja inimese elu ülesandeks on see, mille ta ise endale püstitab (R. Steiner).

Dr. V. Johanson,
ÜENÜTO esimees

Mõtisklusi

1.

On haruldane, et peetakse iseenesest küllaldaselt lugu. (Quintilianus.)

O kui palju peetakse iseenesest lugu tänapäeval! Kuid kaugel ollakse küll sellest, mida mõtleb Q.

Kui keegi ennast ülendab, siis ta mõtleb oma tegudele ja unustab nende põhjuse: omakasu. Siis ta mõtleb oma varandusele, mille suurusele vastavalt ta näeb iseloomu suurust. Siis ta mõtleb oma seltskondlikule või ametalalisele seisukohale, mille kõrgus määrab vaimukõrguse. Ja ta on õnnelik, teadmata, et tal puudub hindav isiksus.

Seneca küsib lõbusasti: Kas te teate, miks te teda suureks peate? Te loete kaasa ta kontsade kõrgust.

Meie teame: inimese tõeline areng ja suurus on ta isiksuse areng ja suurus. Tõeline ning õiglane enesehinnang inimeses on isiksuse hinnang. Ent nii vähe on isiksusega inimesi, s. t. neid, keda võib eritleda kõhklematult hulgast ja pidada tõeliselt temaks. Ainult need inimesed oskavad ja võivadki iseenesest küllaldaselt lugu pidada. Teised samasugused oskavad seda ka hinnata.

Sellepärast: on tõesti haruldane, et peetakse iseenesest küllaldaselt lugu!

2.

On öeldud: paranemise hing on hinge paranemine. Kui palju mõisktetase seda?

Kui inimene on haige tõelise elu suhtes, s. t. kui ta enamal juhul ei rahulda oma paremat mina, paremaid elukaaslast, kui ta saavutab kannatusi ja ebaedu, siis on — nagu alati — ta süüdlasi otsivad pilgud pöördud väljapoole. Sõbrale ja olukorrale, ühiskonnale ja ajavaimule langeb karistusi...

Tõsi, neis on palju puudusi. Kui aga kõik need kõrvaldada, kas saab haige terveks?

Meie süü on meie hinges. (Horatius.)

Sokratesele öeldud kord, et keegi polevat oma reisil sugugi paremaks muutunud. „Usun seda,“ vastanud S., „ta oli iseene endaga kaasa võtnud.“

3.

Inimene on planeet, mis tiirleb ümber enese hinge. Suvi on siis, kui ta asub hingele kõige lähemal. Siis õitseb: eneseusaldus, eluarmastus, ligemiseteenistus...

Kaugenedes hingest tuleb talv. Siis kasvavad: ilmapõlgus, auahnus, omakasu... Need on jäälilled. Küll ilusad, aga kui neid puudutab Saatuse sõrm, jäävad järele inetud näpujäljed...

4.

Suve lähenemisega avardub elutunetus, saab sügavamaks ja mõjuvammaks. Ärkab teotahe, mis purustab talvise tardumuse. Inimene oli kui üleni jäätav laev polaarmeres, külm ja liikumatu. Ent ulatus temanigi mahedamate tuuleiilide, sisevete hoovuste soendav mõju!

Tunne, kuis midagi annab järele! Aima liikumist eluvoolest kantuna! Tunneta taas vabadust ja taju maailma uue mehejõuga! —

Sina, kes sa oled kivinenud dogmaatik ja usud ebaloomulikkust, erandlikkust, tea: pole erandlikkust ega erakordsust. Kõik on loomulik, mis sest, et me ei taju loomulikkuse metafüüsikat! Areng on tee selle poole. Väärused on arengu tulemused. Areng baseerub liikumisele mõtte- ja tundeilmas: avastustele hinges!

Meinart Järna

HEA JA PAREM

2

Teel alevisse, metsavahel, möödus ta kiiresti kõndides kahest vanamehest. Need kõndisid laialt keset teed ja et neist mööda pääseda, pidi ta astuma tee kõrvale lumme. Kui nad olid jäänud juba ta seljataha, kuulis ta, kuidas üks taatidest teisele muhedalt itsitades tähendas:

„Juba see Kirjametsa Saima jälle laseb!... No küll see plika vanal Juhanil ikka mõni kümme paari kingi aastas maksma läheb!“

Edasi tõtates oli Saima näost vähkpunane ja sisimalt väga õnnetu. — Tähendab — külaski naereti ta liiga sagedasi alevikus käike... Võibolla sellest see emagi kunagine noomiv märke...

Tal ei olnud enam sugugi isu minna kellegi kõnelema kultuuritähistest, kuigi eelmisel õhtul, mil ta oli koostanud kõnet kultuuriringlastele oli veel ülivaimustatud iseenesest ja asjast. Millist mõju saavad aga nüüd avaldada ilusad sõnad, kui teda kõnetoolis nähes inimesed müksiksid ühteteist, et „vaat see on kultuur kui loomad söömata jäetakse ja ise seltsimaja vahet joostakse.“

See oli vastik mõteldagi, ent nüüd polnud enam midagi parata — Saima pidi minema ja kõnelema...

Muidu polnud see sugugi tema moodi, et ta oma kõne paberilt oleks lugenud, ent seekord ta tegi seda. Muidu, teadis ta, oleksid kõik sõnad ja mõtted arutult segi läinud. Ta ei jäänud ka kuulama, kas ta sõnad koosolijate hulgas mingisugust vastukaja omasid, vaid kiirustas kohe koju, kinnitades enesele, et ta sugugi ei hooli, mida kõigest veel mõeldakse või üteldakse.

Oli hea üksinda kõndida metsateel ja vaiksest nuuksuda oma ette. Ta oli tahtnud ju ainult head!...

Järgmisel päeval oli ta aga enesele selle nõrkuse pärast vihane. Kui võimatult hell ta oli!... Kes siis ikka ka saab olla kõikide taatide meelepärast!... Edaspidi ta jätkab oma seltskondlikku tööd, nutku siis maailm ta tümber või naergu!...

Jälle oli ema see, kes Saima sellelt enesekindlusetroonilt maha tõi.

Ta oli käinud õel külas. Muuhulgas oli talle seal näidatud ka õetütre Aino valmistatud kangaid ja käsitöid. Aino oli paari aasta eest lõpetanud kodunduskooli.

„Ma vaatasin neid asju sääli ja mul hakkas päris kurb meel, et mul on ka kodus noor tütar, aga sellel ei ole ühtigi aega niisuguseid asju teha... Kohe ikka näha, et inimene on midagi tarvilikku õppinud...“

„Ära räägi, ema! Mida see Aino siis õige oskab, mida mina ei oska? Kangaid kududa? Nojah, seda ta ju oskab küll veidi rohkem... Aga mina käisin ju ka kudumiskursustel! Lõpuks on mul ka igatahes palju rohkem maitset ja fantaasiat kui temal.“

„Ega seal kudumistööd üksi ole! Seal on tal hüglauhked kardinad...“

„Filee? Sa tead ju, et mul on ka! Ma pole ainult jõdnud veel päris valmis teha.“

„Noh, selles see asi seisabki! Ega temagi mõni nui ole, kes alati kodus istub — aga tema, näe, ei lähe liiale... Temal jätkub aega kõigele...“

„Köögikursustel ta käis.“

„Köögist ja karjast... Aga mis siis maainimesel ongi muud tähtsat?...“

„Aga kelle jaoks on siis see „muu“? Eks igal ole oma kutse... Kas rätsep siis muud ei või osata kui ainult pükse pressida? Kas ta siis tõesti ühegi teistsuguse küsimuse vastu ei tohi huvi tunda?...“

Seda üteldes tulid Saimale pisarad silmi. Nüüd, lõpeks, siis oli asi ikka läinud nii kaugel, et talle üteldi — ta ei tegevat küllalt tööd! Tal ei olevat niipalju näputöid kummutsahtlis kui Ainol! Aga miks tal siis pidigi neid olema sama palju, küsis ta eneselt trotslikult. Ta suutis enesegi tagavarade juures tubasid mugavaks muuta, kuigi neid seal juures ülekoormamata... Mida oli temal muud vaja? Viimasel ajal oli ta enamuse kleitidestki ise endale õmmelnud. Tema polnud loomult töömehmasin. Ainol oli muidugi hea, kui ta mõne näputöö juures pusimisest leidis omale küllaldaselt meelelahutust, aga mida sai tema, Saima, parata, kui talle ei piisanud üksi sellest...

Pikema arupidamise järele otsustas Saima ometi lahkuda laulukoorist ja rahvatantsurühmast. Ta hääli ei olnud kunagi eriti kõlav ega tugev ja tantsurühmaski ei võinud asendada ja leidmine eriti suuri raskusi valmistada. Nii ta võidakse aega tikkimiseks ja fileekardina lõpetamiseks.

„Ah sa siis ei lähegi enam tantsima?“ küsis ema, kui ta talle teatas oma otsusest ega paistnudki olevat selle üle väga õnnelik. „Tantsida oleksid ju võinud... Neid proove ei olnud ju ka väga tihti aga mõnikord oli siiski päris kena, kui tulite kõik koos siia ja tantsisite vahtra all... Ega ma laulust ja tantsust nii mõtelnudki. Aga näitemäng ja see kirjandus... Oleks veel üksi see, et jääb sellega, kui seal üksi neid proove teete, aga nendega on ju nii, et tarvis raamat koju tuua ja osa pähe õppida või jälle uurida kõik-suguseid lehti ja raamatuid ja ma-ei-tea-mis rehveraate valmistada. Sul pole selleks õieti aega... tahaksid aga ei saa... ja siis käid ringi nagu munas kana... Seda ma vaatasin küll, et see läheb liiale.“

„Just seda ma ei tahaks aga kuidagi jätta! Näitemängu veelgi, aga mitte kultuuringi!“

„Aga sa ju ise ütlesid, et seal on osavõtjaid üldse vähe ja et kõik istuvad vait nagu puunuiad ja piiluvad teineteist...“

„Sellegi poolest! — Või, õigemini, just selle pärast! Peab saama ükskord nii otsa peale, et igauks teaks, mis me oma ringiga just tahame. Tõelist igakülgset haridust! Tantsimine ja näitemäng — see on huvialaline meelelahutus meile, ühtlasi ka tarvilik, et oleks, millega täita peokava. Peod on aga tarvilikud selleks, et meil oleks, millele valmistuda ja õppida ning et võiksim teenida

raha seltsi ülalpidamiseks ning et oleks inimestel koht, kuhu minna, nii et nad igavusest ei tarvitseks pummeldama hakata. Teine asi on õpingiga. Nii käsitatakse maatulunduslikus õpingis puhtpraktilis igapäise talumajapidamisega seotud küsimusi — aga maailmas on ju veel palju muud! Kas me peame sellest kõigest jääma ilma? Seda meie ei taha ja sellepärast tuleme kokku kõnelema raamatuid, leuitisist, rahvakommetest meil ja mujal, suurmeestest...“

„No mida sa seal siis õige õpid, mida sa koolis ei oleks õppinud? Või mis on sul nüüd sellest kasu, et koolis seda õppisid?“

„Kasu on mul niipalju, et nüüd on meil õpingis üks selline rohkem, kes neist asjust veidi lähemalt teab ja saab teisi juhtida, kui mõni asi neile tumedana peaks näima.“

„Nojah! Ma saan aru küll, et sulle õpetati sääli, et näitemängud ja romaanid on ei tea kui tähtsad, tähtsamad kui töö ja edasijõudmine. Nüüd sa oled oma elu lasknud sellest rikkuda ja tahad teistelegi sama õpetada.“

Sellele ei osanud Saima midagi vastata. Tundega, et talle on tehtud suurt ülekohtu ja et teda ei mõisteta, läks ta välja ning hakkas kaelkookudega kaevult vett lauta suurde tunni soojenema tassima.

Et emal oma väidetega ei olnud õigus, seda ta uskus teadvat päris kindlasti. Saima polnud kunagi põlanud tööd ega põlga praegugi — muidu ta ju ei olekski siin. Et kõige selle juures tema juure tuldi etteheidetega, oli talumatu. Ent kui ta hakkas kas või mõtlema, kuidas seda kõike ütelda teistele hästi arusaadavalt, meenus talle kõigepealt, kuidas ema oli ütelnud, et ta pidavat romaane ja näitemänge tähtsamaks kui tööd ja see, et ta oli ütelnud just nii ja mitte teisiti, sulges temal suu.

Lõpuks ei teadnud ta ju isegi, mida mõelda või arvata. Pidas ta tõesti kõiki neid seltsielus esile kerkivaid küsimusi tähtsamaks kui igapäevast tööd? Ta võis ennast rahustada, et ei nende ega ka lugemise pärast ei olnud ta seni veel ühtegi tööd tegemata jätnud. Ometi meenus sellega ühenduses siiski pea-aegu kohe ka see, mis ema ütles ikka alles lõpetamata fileekardinatest ja ta süda läks raskeks... Seda ta ka ei suutnud mõelda, et ühed fileekardinad oleksid nii tähtsad, et ta nende pärast peaks heitma kõrvale kõik muu, et ta enam sugugi ei tohiks lugeda ega kuidagi teisiti aega viita, ainult kuna ta võinuks seda aega kulutada fileevõrgu valmistamiseks!... Kuid ka see oli ometi „töö“... Kui ta „tööd“ armastaks, siis ta ei kõhkleks kulutamast talle kõiki oma vabu hetki.

Teda, Saimat, aga masendas mõte, et kui ta kõike muud kõrvale jättes käsilolevate kardinat valmistamisega lõpetakski, leiduks kohe midagi muud, mida võis teha, see astuks kohe asjalõpetatud töö asemele ja ta jääks jäävalt ilma oma vabust hetkest...

See hirm näis kinnitavat ema väiteid. Ta ei armastanud tööd. Selliselt mitte! Ja tal ei olnud ühtlasi ka vähimatki tahtmist selle juures midagi muuta.

Kõrvutades ikka jälle mõttes iseene elu Aino omaga, ei suutnud ta võrdlust kuidagi

üksipidiselt viimase kasuks otsustada. Pole ju sugugi kindel — jäi püsima mõte — et minu seltsitööst oleks ei tea kui suur kasu, ent kas oleks sellest suuremat käsitõulgalgi, mida ma võiksin valmistada... Võibolla pole nüüdisaja inimesele tõesti tähtis teada, kuidas elasid nende esivanemad sada ja rohkem aastat tagasi — aga mis puutus see, kui tema sellest oli huvitatud ja kõneles selle üle nendega, keda sellised asjad samuti huvitasid, teistesse inimestesse, kel olid teistsugused vaated?... Miks nad segasid end tema elusse ja miks nad tikkusid otsustama tema eest, millega ta peaks tegelema ja millega mitte?... Kas tal ei võinud siis olla oma eraelu ja kas ta ei võinud vähemalt osagi päevast kulutada eraldi, iseenele?...

Oleks olnud kosutav neid küsimusi avalikult ja kibestunud kellelegi näkku paisata, ent kuna tegu ei olnud ühegi võõraga vaid iseene emaga, ei saanud ta seda teha. Pärast seda, kus ta kogu aeg teadis, et selle etteheidet polnud mõeldud halvasti, oluaks see liiga julm ja maitsetu. Tema, Saima, oli ju kõikjal nautinud häädust ja vastutulelikkust. Vanemad polnud kunagi teinud takistusi seltsitööks ja ka nüüd kostis ema sõnades pigem hoolitsust ja muret, et tütar enesele nende tema meelest tühiste asjadega liiga palju tüli ja muret valmistab, kui midagi muud. Niigi tundis ta end selle suure armastuse kõrval südametuna, alatuna, sest ta laskis vaid emal muretseja ja mõttes ise vaevalt temast, pahandas koguni, kui ta mõnikord julges kõnelda oma kahtlustest. Ning seda, et ta nende pärast kunagi peaks tõmbuma tagasi seltsitööst polnud ta kunagi mõelnud.

Ka nüüd lükkas ta kangekaelselt tagasi sellesarnased mõtted. Ainult seda oleks ta soovinnud, et too elu seal „väljas“, omataoliste noorte hulgas, oluaks palju säravam ja sihiselgem, palju tarvilikum, palju ideelisem ning et ta ise poleks ka nii igapäevane olemine, vaid tõesti võimeline äratama kaaslast vaimsele erksusele. Siis oluaks vähemalt see, miks ta tõttas välja, päris, päris kindlasti mõistetav ja tal ei tarvitseks enam kõhelda, kas teha nii või teisiti.

Nii mõtles ja arutas Saima ringiratast, ema vastu sihitud pahameele vaheldudes heldimusega, kuni viimaks tundis, et on kõigist neist mõttekeerutustest raugemiseni väsinud ja see väsimus kasvab aina kui ta mõtles, et mingisugused pingutused ometi pole võimelised teda mingi lahenduseni viima. Ühes selle vaimse jõuetusega, mille vastu ta oli võimetu, sai temast aga võitu ka sama ülesaadamatu füüsilise väsimuse. Tundes ebameeldivat ärevusenõrkust kogu kehas, pani ta kõrvale veeämbrid ning istus samasse laudaredelile, mõlemad külmast kohmetunud punetavad käed abitult rüpes.

Ülima tülpimusega ta mõtles veel üksi seda, milline rumalus see oli temast, panna sellele nii suurt rõhku, et tema tegudel oleks alati mõni õilis kõrvalmõte — kas poleks lihtsalt jätkunud, kui ta oleks kõik nii seadnud, kuidas tal mugavam ja lihtsalt sellega rahul olnud... Palju inimesi elas maailmas ja enamuse käis selle lihtsa juhtnööri järele.

RAHVUSLIKEST EHTEIST

I.

„Ilma hõbeta massa ei meil ka bõhinegi midägi,“ märgiti setude suust üles 1885-dal aastal.

On üldiselt tuntud tõsiasi, et eesti rahvakunstist on eriliselt ilustatud need esemed, mida saadi tarvitada väljaspool kodu — nagu vankri- ja saanitekid ning rõivad, millistega taheti näidata oma jõukust ja teistest üleolekut. Samuti on rikkalikult ilustatud neid esemeid, mida kasutati pidulikel juhtudel, ja siis veel esemeid, mida kinimiseks valmistati. Seevastu ei pühendatud mingit tähelepanu kodu kaunistamiseks ja mugavamaks tegemisele ega ka selle ümbruse korraldamisele. Kodu ei näe ju keegi, see olgu ükskõik milline, arvati — ja ega suitsutare oma muldpõrandaga olnudki kohane koht kodusisustusvahenditele. Ei ole seepärast sugugi üleearune see propaganda, mida meil hakatud tegema viimaseil aastail kodu ja selle ümbruse kaunistamiseks.

Arvestades eelöelduga, mõistame, miks 1880. aastatel, kui rahvarõivaste kandmine ära jäeti, meie ärksamad rahvuslased K. A. Herman ja C. R. Jakobson nii väga rõhutasid, kui tähtis on eesti rahvale alalhoida, austada oma rahvuslikke rõivaid, ning mitte loobuda nende kandmisest. Olid ju rõivad päämiseks rahva omapära ja omakultuuri tunnuseks, mille hävimisega kardeti kaduvat ka rahvustunnet. Ometi ei suutnud need vähesed „tulised“ rahvuslased piiri panna „linnae“ kiirele levikule ja nii muutusid meie esivanemate kaunid rõivad muuseumi esemeiks.

Aegajalt toodi neid küll kirstudest esile laulupidude puhul, millised on muide jäänudki pidevaks rahvarõivaste kandmise propaganda tegureiks kuni käesoleva ajani. Kuid viimaseil aastail oleme elanud kaasa meie omakultuuri

aktiivsele propagandale selle uuesti elustamiseks kõigil aladel. Seega oleme ka laialdaselt võtnud tarvitusele meie esiemade ilusate rõivaste eeskujul valmistatud peorõivad suurteks üleriigilisteks rahvapidudeks — laulupidudeks. Rahvarõivaste kandmise elustamine paistab olevatki meil õnnestunud, kuna huvi ja elevus laiadest rahvahulkades kestab edasi kogu aeg, olgugi et viimane suur laulupidu on mööda ja võis oletada, et siis huvi rahvarõivaste vastu ka vaibub. Kuid leidubki järjest uusi õhutajaid mitmete tegurite näol, mis seda huvi kogu aeg edasi kannavad. Nii korraldatakse eeloleval suvel uue üleriigilise üritusena „Eesti Mängud“ — sel puhul on jälle kohane kanda rahvarõivaid.

Koos rahvarõivaste kandmise propageerimisega peame kõne alla võtma ka rahvuslikud ehted, sest nendeta ei ole kostüüm täielik.

Oleme vastava selgitustöö kaudu juba üle saanud — ja saamas nii suurtest eksimustest rahvarõivaste kandmisel nagu seda oleks Põhja-Eesti käsite kandmine koos Mustjala seelikuga. Nõuame, et kõik kantava kostüümi eri osad oleksid samast kihelkonnast, või siis andmete puudumisel võivad mõned esemed olla ka naaberkihelkonnast või vähemalt samast maakonnast. Sama nõuet peame silmas pidama ka rahvuslike ehte kandmisel, juhul kui me neid ehteid kanname koos rahvusliku kostüümiga. Millised olid meie esivanemate ehted ja kuidas neid kanti,

Oma muuseumikogude ja andmete põhjal teame, et meie esivanemad panid suurt rõhku ehte kandmisel. Oli ju hõbe-ehete omanime jõukuse tunnuseks ja selle jõukuse demonstreerimisel mindi isegi kohati liialduseni, nagu näiteks Petserimaal, kus korraga kantavate keede-sõlgede kogukaal ulatus isegi 2–3 kilogrammini (Pilt nr. 1.)

Harilikult valmistati ehted hõbedast, kuid vaesemad lasksid neid valmistada ka odavamast metallidest, nagu valgemetallist, vasest ja isegi tinast, lihtsamate helmeste ja kivide lisanditega.

Kaela- ja rinnahettest nimetame esmajoones sõlgi, mida on mitu eri tüüpi: a) Vits sõled on väikesed, üsna kitsa kehaga ja neid tarvitasid peamiselt mehed oma särgi kinnitamiseks. Hiiu maal kandsid ka naised vits sõlgi, kuid need olid sageli kaunistatud külgeriputatud klaastahukestega.

b) Südamekujulisi sõlgi on kantud eesti mandril juba XIII sajandil, kuid hilisemal ajal on see levinud ka Saaremaale, kust neid muuseumikogudesse on saadud kõige rohkem Sõrvest.

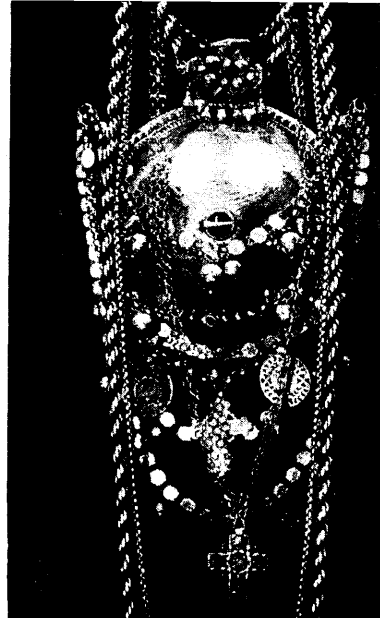
See sõlg on, nagu nimest juba nähtub, südamekujuline. Laiema otsa pääl näeme kaht lindu, kes oma nokkades hoiavad krooni. Hilisemal sõlgedel kaotab kroon oma kuju ja lõppeks kaob niihästi see kui ka linnud ja ainult kontuurid meenutavad nende varem olemasolu. See sõlg on sageli varustatud ripatsitega.

c) Kuhiksõled olid tarvitusel üle maa, kuid oma suuruselt, kuhiku kõrguselt ja kirjalt olid need üksikuis maakohtades vägagi erinevad. Üldiselt teame, et Põhja-Eestis olid sõled väiksemad ja Lõuna-Eestis suuremad. Ka sõlgede suurus pidi tähendama kandja jõukust; „mida suurem sõlg, seda rikkam inimene,“ üteldi. Väga suured olid Petserimaa sõled, milledest suuremate läbimõõt ulatub 26½ cm-ni ja kõrgus 11½ cm-ni. Alla 10 cm-lise läbimõõduga sõlgi ei ole Petserimaalt muuseumikogudesse saadud. Eriti väikesi sõlgi kanti Saaremaal — Mustjala, Põide, Karja ja Jaani kihelkonnas. Et sõled olid väikesed, kanti neid eelpool mainitud kihelkonnades 2—4 korruga ja nii, et suurem oli väiksemast allpool. Muhus kanti sõlge preesiga koos — prees oli kurgu all ja sõlg sellest madalamal.

Kuhiksõled on enamvähem koonuse-taolised, ringikujulise terveäärjoonega, mille külge äärevits on joodetud. Sõle suu ümber on samasugune suuvits. Saaremaa sõlgedele on iseloomulik ääre- ja suuvitsa puudumine.

Pilt nr. 1

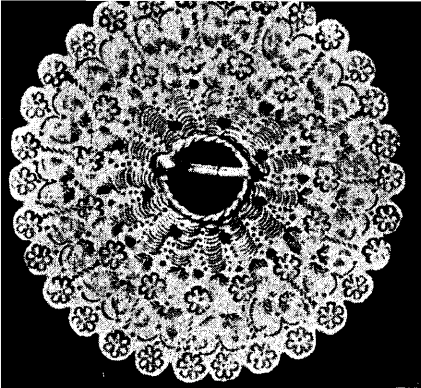
O. Tammeraidi kogust.

Vanemate sõlgede ilustis on lillkirjaline, koosnedes enamasti 3—6-est en-face kujutatud õiest nelja kroonlehega kas vabalt või ringi sees. Õitevaheline vaba ruum on täidetud lehes-tikuga. Sageli on õied ühendatud omavahel ringisuguse vööga, mis arvata-vasti on kujunenud lillevarrest. Sel-line õiemotiiv on tarvitusel olnud üle kogu mandri ja ka Muhu- ning Saare-maa idaosas. Sagedail juhtudel on see õiemotiiv muutunud geomeetriliseks ja nimelt mingisuguseks täheks. Hilise-mal sõlgedel on nende õite arv vähe-nenud kaheni, andes aset teistele mo-tiividele, milledest kõige üldisem on kahe peaga kull. Erineva kirjaga on need Saaremaa sõled, millel vitsad puuduvad. Enamasti on need pärit lää-nekihelkondadest ja omavad teatava väätkirja, selle kõrval esineb palju ka geomeetrilist tähtkirja.

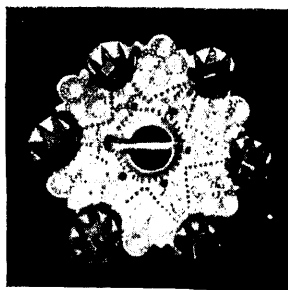
Sõlgi kanti vanasti silmapaistval kohal. Ka siis, kui pikk-kuub oli seljas, pidi see välja paistma. Setu naise hiiglasõlg ei taha kuidagi jääda räpiku alla peitu, vaid tuleb hõlmade alt nähta-vale. Mujal Eestis oli kombeks, kui pikk-kuub seljas ja rätik kaelas, seada sõlg rätiku peale rinna ette.

Edasi võtame vaatluse alla pree-sid. Prees ei ole mitte levinud üle kogu maa nagu sõlg. Mandrist on prees Petserimaal täiesti tundmatu ja Saaremaal esineb see vaid Sõrve pool-saarel. Ka Muhumaale olevat prees võrdlemisi hilja tunginud.

Pilt nr. 2

Prees on lame sõõrikujuline saki-
lise kontuurjoonega rinnanõel. Preesi
pind on ilustatud kirjjade, lohukeste ja
augukestega. (Pilt nr. 2.) Kiri on osalt
taimeaineline. Sageli on preesi ilustu-
seks tarvitatud ka klaastahukesi, mida
nimetati „silmadeks“. Silmi oli 4—8.
Silmadega preesid esinesid Põhja-Ees-
tis, Pärnu rannikul, Muhu- ja Hiiu-
maal. Ka Sõrve preesid on silmadega,
aga väikesed, eranditult nelja sil-
maga. (Pilt nr. 3.)

Pilt nr. 3

Nagu väiksemaid sõlgi, kanti pree-
segi rohkem kui üks korruga. Audrus
olevat kantud 3 preesi, Harglas isegi
5—6 korruga.

Sõlgede ja preeside ilu pidid täien-
dama veel mitmesugused kaelakeed.
Nendest huvitavamad on hõbehelme-
test, nn. „krõllidest“ keed. Krõlle on
olnud suuremaid ja vähemaid — pardi-
muna suuruselt kuni kirsimarja suu-
ruseni, kujult ümmargusi ja piklikke.
Krõllidest keesse asetati sageli ka rin-
nalehti või kannaga rahasid. Rinna-
lehtedest on säilinud meie päevini vähe
eksemplare, seda enam aga kannaga
rahasid. (Pilt nr. 4.) Üldiseks kom-
beks oli rahasid ümbritseda suurema
võruga, mis ühendati rahaga nn. „ko-
darate“ abil. Vahest oli neid võrusid
iseigi kaks, üks suurem, teine väiksem,

ja mõlemate vahel jälle kodarad —
nii saadi kahtede kodaratega raha. Hu-
vitavamad on niisugused kodaratega
„rahad“, kus raha ei olegi, vaid selle
asemel on ümmargune plaadike, mille-
le graveeritud mingi kujutis.

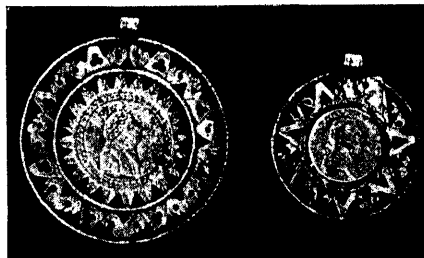
Omaette päättiki moodustavad se-
tude hõbekeed. Pääle krõllidest keede
on siin väga mitmesuguseid lüüdist
koosnevaid keid, millel on huvita-
vad ja omapäraseid lukud. Nende kee-
dega koos esinevad sageli hõbenõõbid,
nn. „puugnitsa“, mil sageli on fili-
graanilustisi. Sagedane on Petserimaal
ka risti kandmine koos hõbeketiga.

Pääle rinna- ja kaelaehete tarvitasi
meie esivanemad ka veel sõrmuseid
ja kõrvarõngaid. Viimaste kanda-
mine ei olnud küll üldiseks kombeks
ja esines rohkem piiriäärsetes maa-
kohtades, nagu Petseri- ja Saaremaal.
Küll leidub aga muuseumi- ja erako-
gudes suurel arvul mitmesuguseid sõr-
museid, mis laseb oletada nende üldist
tarvitamist. Sõrmuseid on kantud mitu
tükki korruga ühes sõrmes ja ka nõn-
da, et peaaegu igas sõrmes oli üks
lai hõbesõrmus.

Nagu eeltoodust nähtub, omasid ja
kandsid meie esiemad suurel hulgal
mitmesuguseid hõbeehteid; kuid kus
on need ehted kõik nüüd? Neid leidub
käes vaid üksikuid, mida on päranda-
tud põlvest põlve.

Nüüd, kus meie rahvarõivas elab
oma uuestisünni ajal, peame tahes-
tahtmata „elustama“ ka rahvuslikke
ehteid kui kostüümide juure kuuluvaid
täiendusesemeid. Kandkem õieti vali-
tud vastava kostüümi juure kuuluvaid
ehteid nii, nagu kandsid neid meie esi-
emad, siis on meie rahvuslik kostüüm
täielik.

Elvi Toom

Pilt nr. 4

Uue sugupõlve missioon*

Armas koolinoorus!

Omadus, mida meie, õpilased, kõige enam hindame nii endi kui teiste juures, on ühistunne.

Oleme kogenud kui vaimustav ja omane on väljaastumine klassi, kooli või kogu linna õppurkonna nimel. Ja kõiki neid, kes kalduvad evima kahtlasi seisukohti mainit omaduse suhtes, ei pea me endivääriliseks.

Toonitatakse, see on klass-ühiskonna mõju. Klass, kus me päev-päevalt ja aasta-aastalt kõrvuti kasvame ja oma huvidega tegeleme, süvendab meie vastastikuseid mõjusid üksteisele. Ning need mõjud püsivad veel kaua siis, kui on kadunud ja hajunud õppuritelennud, kui noorus on astunud ellu. Samad mõjud kutsuvad kokku ja äratavad ühistundele neid ühiskondliku arenemise astangjärke, mida nimetame sugupõlvedeks, generatsioonideks.

Ja kuigi need generatsioonid pole nii teravalt piirat ajalises ulatuses või isikulise koosseisuldasa, siiski evivad nemadki selgepiirdelisi olemustunnuseid, mis ühe sugupõlve eraldavad nii tunduvalt teisest.

Tunneme ju neid iseloomujooni, mida omistatakse nn. vanale generatsioonile, sugupõlvele, kes õieti on meile annud meie füüsilise olemise kui ka kokku kannud need vaimsed väärtused, mis tänapäeval on meie ette asetet omandamiseks.

Teame, et seda põlvkonda peeti õigusega vaimutööliste, teadlaste, filosoofide, kunstnikkude põlvkonnaks. See oli sugupõlv, kes tõetaotelu teenistuses spetsialiseerus kõige mitmekesisemaile vaimukultuuri-alule ja kes neil jõudis väga tähelepandavate tulemusteni. See oli generatsioon, kes lõi kõrged ja viimisteld süsteemid toimlemiseks ja püstitas hulga õilsaid ideid. See oli generatsioon, kes meissegi istutas tõe-, vendsuse, võrdsuse ja vabaduse püüde; kes meie jaoks viimistles ühiskonnakorralduse, mil-

lel jõudis vabaduse, demokraatiani; kes meile püüdis anda inimlikema kasvatusasutise: vaba riigi vaba õpilase vaba kooli. Ja see oli sugupõlv, kes oma järeietulijailt jäi ootama loodud ideede elluviimist väljakujundet traditsioonide jätkamist ja uute väärtuste lisamist.

Aga paraku ei läinud see nii libedasti!

Organismis oli mürgitet haavake, mis levitas kogu kehha hävitava nakushaiguse. Varises kokku vaevaga püstitet ehitus ja pudenes tükeks. Katastroof oli — Maailmasõda, suur tapatalgu ja nilbuste paraad.

Ja muidugi noorus, kes sel ajal üle elas oma tundelisimat ja hellemat muredumisjärku; sugupõlv, kes oli sündinud umbes sajandi algul — see kasvas üles nagu lummavas vere ja rõveduse atmosfääris; õhkkonnas, mis jättis kadumatu mõju uue ajajärgu mentali-teedile. Kui nüüd see uus generatsioon, teine sugupõlv, oli sunnit üle võtma ühiskondliku aparadi juhtsäädelduse, siis irvitas ta ainult vanade vagadele vannutustele. Ta pidas naeruväärseks uskuda traditsioonesse, millesse vanadki olid kaotanud usu; ta omandas kõigist tõekspidamisist ainult need, mis näisid olevat vastuvõetavad, kuna nad näisid olevat tugevamad.

Nii valis ta mõistuse asemel pigemini vitaalse, pimedada tungelu, sest see oli suutnud sõjaoludes mõistuse targutuste üle domineerida; valis kriitilise, teotahtelise isiksuse asemel pimedada kollektiivuse juhisse, kelle õlule võis veeretada kohustus- ja vastutuskoorma ja kelle kannul näis kerge olevat sõrkida; valis õiguse ja õigluse asemel pigemini jõu ja võimu, sest ainult neilt olid nad kogenud midagi. Nii valisid nad fatalistlikult ja vastutustundetult tee, mis viis neid paratamatult vastu võitluse, ürgmettsa, looma moraalile.

Nii kaugenese teine sugupõlv kahetsemisväärse järjekindlusega inimsusideest!

Me küsime nüüd: kas seesugun:

*) Kõne koolinoorte kõnevõistlusel Tallinnas 23. IV 1939. Jäi auhindamata.

ongi arenemine? Kas see on loomulik ja normaalne tee? Kas see on meiegi tuleviku väljavaade?

Vastus pole meie puhul raske!

Meie tõendame iga hinna eest, et keegi ei või meid nimetada pimedaiks fatalisteks. Me väidame, et meid pole ängistanud sõjakoledeuste õhkkond, et me oleme hoopis kasvanud ja arenenud vaba ühiskonna vaimses ja sallivas miljöös. Me usume, et meis peitub tubli annus optimismigi!

Vastus on selge: meie ei saa seda teise sugupõlve psühhootilist massihullust mitte pidada loomulikuks! Ei, vaid me isegi loeme ta hädasti parandust vajavaks; me nõuame tema vastu võitlusse astumist!

Ja kui küsida, kes peab siis olema too parandaja ja võitleja, ka siis ei ole vastuseks mitut võimalust. Me näeme siin vajadust pöörata arenemisteed tagasi inimsuse poole; me näeme siin harukordset juhust rakendada teotahet ja energiat; me näeme siin inimkonna suurima hääteo võimalust!

Miks peame selle tõukama endast ära?!

Miks peaksime veel viivitama otustamisega; lükkama hää võimaluse edasi võib-olla oma lastele ja lastelastele, kel muudki oleks teha; miks peaksime alla kirjutama oma idealismi pankrotitunnistusele?!

Ei, meie ei pea seda tegema, vaid peame lugema selle missiooni täitjaiks endid, uut generatsiooni, kolmandat sugupõlve!

Võidaks tõsta häáli nii meie eneste, ma usun aga enam, et päämiselt meie vanemate hulgast; võidaks esineda nende nimel, kes peavad end kaine ja praktilise mõistuse austajaiks, ja võidaks küsida: kuidas julgete teie nii vastutusrikast ülesannet eneste pääle tõmata ja üldse nii kõrgeid pretensioone seada? Milles seisneb teie eriline võime esmakordse ja ainulaadse muutuse teostamiseks?

Ja meeeldi noomitaks edasigi. Arvatavasti mainitaks veel, et meie, ainulaadsed-olla-tahtjad, oleme osutanud vaid erakorralist hooletust (oma igapäevaste ülesannete vastu); oleme oma vabaduse mõiste endile võib-olla ainulaadselt avaraks paisutanud; ole-

me näidanud harukordseid võimeid ainult meilt nõutava ja oma töötulemuste ots-otsaga kokku ajamises.

Kõiki neid ilmseid süüdistusi ei soovi meie praegune noorus kahtlemata mitte põhjendetuks pidada. Vastupidi, meie meenutame, et paljud energilised meie hulgast on ise mõnedki aastad juba kinni naelutanud ja levitanud veendumust, et oleme noorus, kelle loidus ja idealismipuudus on ainult näiline. Et oleme sugupõlv, kes tänu oma isade ennastsalgavaile pingutusile on asetet küllalt rahulikku õhkkonda, et asjatuiks ja ülearseiks pidada kunstlike tundepuhanguid. Et meile võõras oleks joovastus tühiseist ja üleskrivit eesmärgest, ent et meie ise selgesti tunnetame oma julget optimismi. Meie oleme veendunud, meie usume, et meis küllalt peitub teohoogu, ja me isegi teame, et kui kutsub vajadus, astume välja küllaltki otsustavalt, kategooriliselt ja üksmeelselt.

Aga seda ei tohiks me veel lugeda oma ainulaadseks omaduseks. Rõõmustaval kombel teame, et kõik noorused, kõik generatsioonid rahulikus ja kultuurilises arenemisõhkkonnas on varem-hiljem ilmutanud oma kalduvusi teotseda, olukordi juhtida ja väärtusi süvendada endakindlalt.

Ei, pigemini väidaksin: meie ainulaadsus seisneb ses päranditombus, mille on jätnud meile esimene ja teine sugupõlv — arvustamiseks, järelduste tegemiseks ja järeldusile vastavalt toimimiseks.

See on kogemustepärand, mille väärtused on kultiveeritud harukordseisse ekstreemidesse; on õieti eeskiri, kus on välja arenenud mõlema sugupõlve puudused säärases ulatuses, et raske oleks saada täiuslikumat õppust mujalt.

Meil on nimelt tegemist ühest küljest, esimest generatsiooni puudutades, raske ja saatusliku veaga mõtteviisis. Me näeme, kuidas inimvaimu arendati võimatute pretensioonidega, spetsialiseeruti lõpmatusse pisiküsimusisse, ent sääljures eitati sihilikult inimese tungelu ja vitaalsust. Eitati kirgi ja instinkte, sest need ei vastanud meeldivaile ideile, vaikiti neist ja hiiliti pigemini mööda.

Pole siis ime, kui läbimurre oli plahvatav ja kategooriline, pühkis eest kõik takistused. Ja see oli teise sugupõlve viga.

Sest teisest küljest, eitades mõistust ja targutavaid süsteeme, uus sugupõlv paiskus ülepingutat jõuga oma vaenlasele ja lahtirulluva vedruma laius ka kaugemale normaalsest mõjupiirkonnast. Vaimu pahede eitamise asemel eitati kogu mõistuse õilistavat toimet, isegi õigust selleks, ja pimedataiuse tuhinas totaliseeriti nüüd viitaalne (resp. tungeluline!) külg inimeses.

Need olid suured eksimused, kuid me võime ütelda: nad on meil selja taga!

Ja mida peame tegema nüüd meie, uus sugupõlv, küsime muidugi. Milles seisneb meie pöördeline missioon? Mida nõuab meilt tulevik?

Ma ütleksin, tulevik võib meilt nõuda seniste väärtuste süvendamist ja uute loomist; võib nõuda sammu edasi astumist; lühidalt, võib nõuda vastutust inimliku arengu ees. Võib, ütlen ma, siis, kui meie seda soovime. Ja kui me seda ei soovi, arvaksime, kas peab siis kõik jääma lootusetult endiseks?!

Kas taas, ainult olenevalt meie soovist, peab inimsusidee jääma teostamata? Kas ikkagi on tõenäosem, et harmoonia mõistuse ja kire nagu usu ja teaduse, kunsti ja moraali, võimu ja õiguse vahel peab jääma saavutamatuks?!

Ei, väidaksin. Harmoonia on võimalik, kokkukõla on võimalik, nagu on võimalik üks isik oma mõistuse ja kirrega korraga.

Nende sõnade kutsumuseks täna siin

on veene, et kummatigi, kas meie seda soovime või mitte, hoolimata kõigest, meie uue sugupõlve missioon ongi juba rakendat ellu. Väidan, et arenguvastutus ongi juba haaranud meid jäävvalt. Jääb ainult nentida seda ja saada sellest teadlikuks. Jääb ainult kuulutada see sugupõlve ühiseks veendumuseks!

Ja nüüd: millest oleneb siis see endikindel otsus, see veendumus kauges tuleviku suhtes, see uskumus ettemäärat missiooni?

Täna on jüripäev. Vanades tavades tähendas see kohamuutmiste päeva. Meie võime mõista sellega oma seisukoha muutmist, õigemini, oma uue seisukoha fikseerimist. Me tähistame sellega täna hetkelist seisatust teel ja pilku tagasi, tagasi suunas, kuhu tormab meist mööda massihullustuses psühhootilisi hulki. Me tähistame tänasega seda, et oleme heitnud pilgu, pika, kriitilise pilgu, neile, kes pimesi tõttavad kuristikku, loomalikkusse, kui ka neile, kes veretute, kahvatute kujudena lamavad elukaugetel pilverün-gastel. Me tähistame täna, et oleme seisatanud, oleme astunud välja inertsest massist, oleme astunud sammu eemale kaasakiskuvast uimast, oleme jõudnud sammu kõrgemale.

Ja seesama väike fakt, et oleme rakendanud oma optimismi, oleme selja pööranud fatalistide jõukudele ja hetkeks usaldanud oma kriitilist mõistust — see näitab, et oleme astunud esimese, otsustava sammu päris omal teel. Oleme lõiganud läbi lindi uue tänava algul ja asunud tallama uut rada. Oleme asunud täitma uue sugupõlve missiooni.

Ilmar Mikiver

Kohamuistendeid

ÜENU kohamuistendite võistluselst

1. Kust on tulnud Vaivara nimi?

Kitsekõrtsi silla juures, kõrts ise on ju aastakümnete eest kadunud, asunud vanasti Sõtke mõis samanimelise jõe orus. Mõisnik olnud paha inime: peksnud ja piinanud alluvaid iga vähema asja eest. Rahvas nimetanud selle tõttu Sõtke orgu vaiva oruks. Aastate jooksul muutunud aga nimetus rahva suus Vaivaraks.

2. Millest on saanud Sundja küla oma nime?

Narvast 5 klm Härnamäe kaudu Soldina jaama suunas asunud vanasti Väike-Soldina mõis. Mõisaomanik tahtnud pääseda lähemale linnale. Selleks sindinud ta Reeküla talupojad kohtadelt lahkuma, võtnud talumaad mõisale ning sindinud külarahva asuma endise mõisa kohale. Külarahval olnud kahju senisest kohast lahkuda ega pole tahtnud mingi nõuga uude kohta minna. Neid aga sunnitud selleks. Uus küla, kuhu rahvas sunniviisil Väike-Soldino maadele elama saadeti, saanudki rahva poolt Sundja ja nime. See ongi praegune Sundja küla.

3. Millest on tulnud Auvere nimi?

Lõuna pool raudteed sääl, kus vanasti kasvav suur hao mets, oli ja on praegugi küla. Talud asusid metsa veerel. Selle järele hüüti ka küla Hao veere külaks. Hiljem on nimi rahva suus muutunud lihtsalt Auvereks.

4. Kuidas vanasti koolis käidi.

Minu ema rääkis, et kui ta koolis käinud, siis olnud Päite kooliõpetajaks Jüri Straus. Koolitunni ajal istunud ta reheahtul soojas, kust lapsed temalt juhatust käinud küsimas. Tütarlastele ütelnud ta ikka, kui need kirjutamist tahtnud õppida: „Õppige katekismus selgeks, ei teil ole kirjutamist vaja õppida ühti!“

5. Vaia saar ja Vaia talu.

Vanarahvas teadnud rääkida, et katku ajal olnud Käosalu mõisa lähedal Keila-Joa maantee ääres „Vaia“ talu. Talu ise on ammugi hävinud, näha on veel kaevu ase ja selle lähedal igivana saar, mis laseb oletada, et puu on kuulunud Vaia talu õuepuude hulka. Saar on rinnakõrguselt 3,90 meetrit kõrge. Vanarahvas teadnud rääkida, et saarel olevat nõiavägi: kes saare küljest oksa murrab või laastu lõikab, see jääda haigeks.

Umbes 60 aastat tagasi olnud mõisa tööpere Vaia saare juures asuval põllul rukist lõikamas. Tulnud jutt saare nõiaväest. Üks tüdrukuid tahtnud näidata, et ta pole ebausklik ja murdnud saarelt oksa. Kuid teisel homikul olnud tüdrukul pöörane päävalu ja oksendamine.

Katku kohta rääkinud vanarahvas, et see käinud ringi magajate inimeste juures, kepp käes. Keda katk oma kepiga puudutanud, see saanud.

Kord heitnud mõisavaimud põhulattu magama, asetades end ridamisi nii, et kus asunud ühe pea, seal olnud kõrvalmagaja jalad.

Katk tulnud, vaadanud laoväravast sisse ja nähes magajaid selles asendis, lausunud: „Siin magavad sead!“ ja läinud edasi magajaid kepiga puudutama. Katk aga olevat kohta pääl möllanud ja tapnud pea kõik inimesed. Elama jäänud vaid ümbruskonnas kaks meest: Tõnsu Kerp ja Vaia Mürk.

6. Tammetaguse heinamaa.

Salla vallas, Simuna kihelkonnas Virumaal on Parraveski talu ühe heinamaa nimeks Tammetaguse heinamaa. Nimi olla sellest tulnud, et sääl oja kaldal on kruusa seljandik, endise veski tammi ase. Selle kruusa valli olla üks vana munk oma pojaga 4 km kaugusel asetsevast Emumäest siia kannud. Isa võtnud 3 vakka liiva korraga selga, kuna poeg jaksanud ainult ühe vaka korraga ära kanda. Kui päälnägijad seda märganud, siis ennustanud vana munk, et tuleb aeg, kus inimesed jäävad nii nõrgaks, et kaks meest kannavad üht koera nahka.

Numbrid 1—4 on võetud ÜENU Päite osakonna liikme Tanel Parteli kogust, nr. 5 ÜENU Käosalu osakonna liikme Linda Anneljase saadetisest ja nr. 6 ÜENU Vägeva osakonna liikme Ruut Rajasmaa kogust.

ÜENU Harjumaal

ÜENU esimesed osakonnad asutati Harjumaal, kelledest praegu vanematena püsivad Tallinna, Kuusalu ja Kadja. Harjumaal asutatud 62 osakonnast on praegu veel tegevuses 50. Mahaarvatud Tallinna, Hõimla ja Nõmme osakonnad, on Harjumaal maaosakondadest aastate jooksul läbi käinud üle 12.000 liikme. Praegu on liikmete arv maaosakondades ligikaudu 2200. Liikmete arvult on suuremad osakonnad Kehra ja Riisiperes ning Kaiu. Avalikke raamatukogusid peavad üleväl Härghla, Ingliste, Kaberneeme, Kuusalu, Käosalu, Ohekatku, Ohtu, Randvere, Valgejõe ja Viti osakonnad, kusjuures ÜENU Kuusalu osakonna raamatukogu 1400 köitega on suuremaid Harjumaal. Lugemislaudu on korraldanud Hirvli, Ingliste, Ohekatku, Raiküla Tammispea ja Varbola osakonnad. Oma käsikirjadena ilmuvad „Kanarbik“ — Pikavere-Suursoos, „Kehra Noorus“ — Kehras; „Noor-Kündja“ — Hirvli, „Noorte Hääl“ — Riisiperes, „Põhja täht“ — Tammispeal, „Põhja Valgus“ Valgejõel. ÜENU Harjumaal maaosakondades töötab 29 spordiharu, 27 näiteharu, 18 segakoori, 18 rahvatantsurühma, 10 avalikku raamatukogu, 10 maanoorte ringi, 9 õpiringi, 6 puhkpillide, 8 keelpillide orkestrit, 8 kirjandusringi ning aianduse, põllunduse, kodukaunistamise, mees- ja naisvõimlemise, male, käsitöö ja muid ringe vähemal määral, millised aasta jooksul on korraldanud üle 2400 harjutuse ja töökoosoleku. On korraldatud 24 kursust ligi 300 osavõtjaga, 38 loengut üle 1600 osavõtjaga, ning üle 280 mitmesuguse ürituse üle 23 000 osavõtjaga.

Kas ja mida võiksime õppida Soome noorsootööst

Et saada ettekujutust Soome noorsootööst, on kõige otstarbekohasem tutvuda Soome Noorsooliidu töösitide ja tulemustega.

Soome Noorsooliit, olles 58 tegevusaasta jooksul arenenud võimsamaks ja laialdsimeks Soome noorsoo kasvatamist ja arendamist taotlevaks organisatsiooniks, jaguneb praegusajal kahekümneks maakondlikuks keskühinguks, millised koosnevad ühtekokku 1360-st osakonnast umbes 67.000 liikmega. Kaheksal sajalt osakonnal on omad seltsimajad-noortekodud. Peale selle omavad umbes 200 osakonda mõttelise osa kohapealseist rahvamuusikutest. SNL-ul töötab oma noorsoorahvatülikool Paukkulas, Mikkelil lähedal, mis varustab osakondi juhtidega. Samuti on väga tihe koostöö kõigi teiste kodanliste ühe ja kaheaastaste rahvatülikoolidega.

Nende ridade kirjutajal oli meeldiv võimalus veeta möödunud talve Põhja-Karjala rahvatülikooli kõrgemas klassis, koolist vabal ajal aga tutvuda mõnekuümne noorsooühingu tööga lähemal ja kaugemal ümbruskonnas, kusjuures eriti suurt vastutulekut näitas Põhja-Karjala noorsoosekretär prl. Heinonen otstarbeka kaasaabi näol.

Lühikese ajaga saadud esimesed muljed võivad loomulikult olla mõnes suhtes ekslikud ja ühekülgised, kuid suuremad silmatorganud erinevused ja nende mõjutusel tekkinud mõtted tohiks olla siiski huvitavad.

Soome Noorsooliidu üldist töökava võime peaaegu täpselt lugeda igalt ÜENÜ registrimiskaardiltki, kui muuta seal vähe järjekorda. Samad sõnad, kuid neid tõlgitsetakse sageli hoopis erinevalt ja rõhutatakse pisut teisi asju, kui meil senini.

Noor, kes soovib astuda SNL-u liikmeks, peab olema 16 a. vana, hää kuulsusega, karske ja kõlbeliste elukommetega kodanik. Ta peab lubama täita kõiki SNL-u põhimäärusi ning pühaks pidama järgmist noore kümnet käsku:

1. Mäleta alati, et oled noorsooühingusse astunud endakasvatamiseks!

2. Süda jäägu puhtaks! Terve vaim karskes ja tugevas kehas olgu su eesmärgiks.

3. Kasuta kõiki võimalusi õppimiseks. Elus vajad palju teadmisi ja oskusi.

4. Kasvata tahe terastugevaks! Soorita oma ülesanded kohusetruult. Kui oled saanud usalduskohustusi, siis näigu need sulle teenistus-kohustustena.

5. Ole valmis täitma, mida ühingu juhatus, haru või ringi juht sind käsivad! Vaid sõnakuulmise kaudu kasvad vastutusvõimeliseks ja usaldatavaks ühiskonnaliikmeks.

6. Ära ole egoist! Endaarmastaja ei tunne vajadust saada paremaks ega arendada oma võimeid.

7. Ole täpne! Saabu kõigile koosolekuile ja harjutusile määratud minutil!

8. Ära sega esinejat! Ei tohi sammugi astuda ega sõnagi rääkida ettekande ajal! Käitu alati haritud inimesena.

9. Ole seltsimehelik! Kujunda viibimine noortekodus õnnelikuks.

10. Kaitse noorsooühingu head kuulsust! Sellega kaitsesid omagi au.

Soome Noorsooliidu rinnamärki ei müüda, vaid annetakse sellele, kes seda väärrib. Noorsoolane, kes soovib kanda „tulirauda“ pronksist või hõbedast, peab teatud katseaja jooksul käituma laitmatult, läbi lugema noorsootöö õpperaamatuid, sooritama mõningad eksamid, koguma kodumuseumi teatud arvu esemeid, esinema ühingu koosviibimistel ning kirjutama noorteaajakirjas vähemalt kaks kirjutust. Märki aga võidakse jälle ära võtta, kui selle kandja eksib SNL-u põhimõtete vastu, või käitub muudu ebaväärikalt. Sellega on võetud märgi häbistamise võimalus ja saavutatud austus „tuliraua“ ning selle kandja vastu.

Suurimaks eksimuseks loetakse alkoholi tarvitamist ning sellele järgneb paratamatult liikme väljaheitmine.

Kõlbelise tervise eest hoolitsetakse suurima lähelepanuga. Moodsat tantsu, kui suurimat asjatult ajaraiskajat ja selle kõrval ka kõlblusetunde vaenlast võib leida vaid üksikute maaosakondade peokavas. Seda asendavad rahvuslikud ringmängud lauludega ja neilegi pühendatakse vaid tund või poolteist eeskava lõpul. Selle eest on aga muu osa peokavast väga mitmekesine. Näidendi kõrval palju laule, kõnesid, deklamatsioone ja palju muud. Kui kudu satub mõnele tähtpäevale, täidavad osa kavast vastavad traditsioonid.

Luuletustest on väga paljud esitajate oma kirjutatud, olles koostatud ja ettekantud eranditult hästi. Üldse näib olevat luule, samuti kui proosakirjanduse vastu elav huvi. Juba koolides on õppekavas kõnelemise ja kirjutamistehnika kõrval ka luuleteooria ning pea-

aegu igaüks noortest kirjutab proosakiritööde vahelduseks keskpäraseid luuletusi. Sunnib otse imetlema, millise põhjalikkusega osatakse süveneda loetud kirjandusteostesse, analüüsides, mida just kirjanik või luuletaja on mõelnud teatud lauset või värssi kirjutades.

Kodumaise kirjanduse kõrval tuntakse suurt huvi ka hõimude, eestlaste ja ungarlaste kirjanduslike toodete, eriti aga rahvaluule teoste vastu, milliseid alati leidub Soome, Ungari ja Eesti rahvuspüha aktuste ning hõimupäevade kavas.

Soome kodude ajalugu ulatub kaugesse minevikku ja igas vähegi väärikas noorsoolase kodus on uhkuseks selle kodumuuseum, rääkimata ühingute ja kihelkondlikest muuseumidest, millede kohta Eesti Nooruse veergudel juba pikemalt kirjutatud on.

Üheks huvitavamaks ja enamarenenumaks noorsootöölalaks on õpperingitöö, millist juhitakse vastavate õpperaamatute kaudu. SNL-u Helsingi peakantseliste. Õpperingi liikmete arv on harilikult väike, tihtipeale alla kümne, kuid tõsidus ja kiindumus õppetöö vastu teeks au paljudele koolilidelegi.

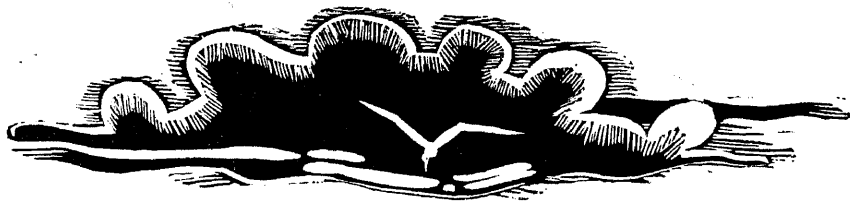
Üldse võib Soome vabahariduslikult organiseeritud noorsugu iseloomustada kui töökat ja teadustejanulist tõusvat ühiskonda, kelle püüdlikkuse krooniks on nende keskelt tõusnud suurmehed kunstide, kirjanduse ja muilt aladelt. Soome noorsootöö tähtsamaid põhialuseid aga võiks pääle kümne käsu kokku võtta Soome noorsoo-rahvaulikooli juhataja hr. Rip-saluoma noorsoo-organisatsioonitöö õpperaamatus avaldatud järgnevasse mõttesse: „Kui noored usaldavad ette võtta suuri asju ja kui nad suudavad suuri ettevõtteid hästi läbi viia, siis näitab see, et meie kasvav sugu on suuteline täitma temale pandud tulevikulootusi. Ja kui noored sealjuures on karsked ja kõlbelised, kui nad oskavad ja tahavad oma vabad minutid kasutada ratsionaalseks endaarendamiseks ja ajalukku jäävaks kultuuritööks, kui igaühele saab käegakatsutavaks tõsiasjaks, et ükski inimene pole küllalt hea ega küllalt tark, vaid, et igaühel on tarvilik saada paremaks ja omada rohkem teadmisi, siis on meil ka selge, mis õieti on noorsooühingu tõeline ülesanne.“

Kui palju eelpool kirjeldatud mõtteist oleksid rakendatavad ja rõhutatavad eesti noorsootöös, see jäägu iga teadliku lugeja enda otsustada. Kindel aga on see, et meie mõningaist pisiasjust kaua enam vaikimise ega õlgadekehitamisega mööda minna ei tohiks. Tuletagem vaid meelde ühes härra Peami-

nistri kõnes nimetatud tulevikutähiseid: „kõrge moraal, sügav töökultus ja rahva sigivus.“ Liitkem siia juurde ÜENÜ-gi lipukirja — „rahvuslus, omariiklus, omakultuur“. Ons need kõik vaid tühjad sõnad, et nende tähenduse üle ei tarvitse igaühel sügavamalt järele mõelda? Kuid kas ei tundu siis järelemõtlemisel, et sinna hulka võiks ka täie õigusega kuuluda iseseisev karskustöö. Ei usu, et ühelegi rahvale võiks tulla kahjuks, kui selle noorsugu püütakse enam kasvatada karskus- aate vaimus.

Meie rahvale on olnud õnnistuseks mõne aasta eest jälleleitud üksmeel ja üksteisemõistmine kõige laialdasemate rahvamasside vahel. Sellega kaasaskäiv rahu ja enesekindlus on kajastust ning heakskiitmist leidnud ka väljastpoolt. Põhjustades sellele on päris selge, kui tähtis on eriti praegusel rahvusel võitluse ajajärgul julge, eeskujulikult ja üksmeelselt organiseeritud ning õigesuunaliselt juhitud noorsugu. Noortest koosnevad lülid aga omavad vaid siis mõtte, kui nad omavahel moodustavad ühise ahela. Ahel omakorda on vaid nii tugev, kui võrt nõrgim lüli selles suudab täita oma koha ja omavahelises koostöös kinnitada naaberlülidesse. Mis juhtub, kui mõningad lülid keset ahelat püüavad tahtlikult nõrgendada seda ühendust, on ette kindel — ahel katkeb. Sellepärast, kaasnoored, hoidugem kõigepealt laskumast omavaheliste põhjuseta intriigideni. Püüame igaüks jõudumööda täita oma kohustusi. Meenutagem, et mida rohkem on neid noori, kes eneste poolt loodud organisatsioones ka ise endid püüavad kasvatada ausaiks, karskeiks, tugevaiks ning teadlikult ja rahvuslikult mõtlevaiks riigikodanikeks, seda enam on meie mõttelises ahelas tugevaid lülisid. Mida suurema andumusega meie oma organisatsioonide kaasabil kanname edasi meie rahva nii kuulsat laulu- ja muusikakultuuri, õpime tundma oma esivanemate elu õiges valguses, nende kauneid kombeid ja traditsioone, tantse ja mängegi sidudes ajaloo tõikadega; mida intensiivsemalt kaunistame oma kodu ja maad, karastame oma keha ja vaimu, arendame oma teadmiste ja mõtete maailma; mida tõsisemalt ja sügavamalt austame oma isade saavutusi, peame pühaks mälestust nende kangelasmeelest ja tegudest, seda enam me õigustame kogu maailma ees meie igavesti püsima jäämist iseseisvana ja vabana. Hinnakem teisi ja võtkem eeskuju seal, kus see tarvilik, kuid tundkem ka omaenese väärtust ja tungi, saada üha paremaks.

E. Tammjärv

Maakondlikud keskkorraldused ja nende ülesanded

Lähestikku asuvate naaberosakondade vahel tekib side, mis esialgselt piirduv vast üksikute liikmete tutvumishuviga aatekaaslaste töö vastu, kuid tihenedes, süvenedes muutub osakondade vaheliseks vajalikuks ja pidevaks ning reguleeritud koostööks. Vajadusest tingituna ongi osakonnad ühinenud ringkondadeks — ühiste ideaalide, eesmärkide tõhusamaks taotlemiseks. Edasi — samas mõttes on kujunenud ja kujunemas maakondlikud keskkorraldused.

On selge, et organiseerimine nimetatud suunas liidab meie noorsoohulki ja tagab ühiste ürituste edukat läbiviimist, aitab juhtida ja süvendada tööd ka üksikutes osakondades.

Aasta tagasi oli võimalus lähemalt tutvuda Soome noorsoo samade keskkorralduste põhimõtetega ja tööga. Saadud muljete ja tähelepanekute põhjal tahaksin siinkohal avaldada mõtteid, kuidas minu arvates peaks ka meil väljakujunema maakondlikud keskkorraldused organisatsiooniliselt kui ka tööülesannete rakenduslikus osas.

Moodustatud keskkorralduste esimesteks sammudeks on muidugi kodukorra koostamine ja keskkorralduse juhtimiseks juhutuse valimine. Juhutuse koosseis minimaalselt peaks olema — esimees, kirjatöömaja ja laekahoidja. Eriülesannete jaoks valitakse vastavad spordi-, kirjanduse-, koduürituste- jne. toimkonnad.

Tööaasta alguses, milleks peaks olema sügis, koostatakse töökava, määratakse kindlaks ühised kokkutulekud ja nende paigad ning muud aasta tegevusi. Aastas peaks olema kaks koosolekut ja peale selle suvipäev.

Keskkorralduse sügis koosolekul (septembris) koostatakse ja kinnitatakse töökava ja kaalutakse üksikasjalikult eelseisvaid ülesandeid. Kevadkoosolek oleks sobiv korraldada märtsikuu alul, nii varakult, et oleks võimalus korraldada suusavõistlusi. Koosolekuga on sobiv liita noorsootöö näitus. Osakonnad toovad sellisele näitusele oma ajakirjad, protokollid, päevaraamatud, auhinnad, koduüritistöö tulemused jne. Sarnased tööde ülevaate näitused pakuvad palju huvitavat ja eeskujulikku osakondadele.

Samal koosolekul võiks väljajagada mitmesuguste osakondade vaheliste võistluste auhinnad. Nii võiks kevad-talve koosolekud kujuneda talipäevadeks, mis kestaksid enam kui üks päev. Ühe öhtu võiks pühendada osakondade vahelisele võistlustekannetele, kus leiaksid aset näitlemise-, laulu-, muusika-, deklamatsiooni-, kõne jne. võistlused.

Toodu on ainult pealiskaudne näide, kuidas päevi sisustada. Põhjalikult ettevalmistusel ja korraldusel võiksid kokkutulekud hõlmata

kõikide huvi, eriti siis, kui päevakorras esineb tööd süvendavaid, uusi vaatekohti avardavaid küsimusi ja ettekandeid. Siis on eeldusi, et korraldatud kokkutulekud muutuvad tõelisteks hariduspäevadeks maakondlikus ulatuses.

Suvel tuleksid korraldamisele suvipäevad, igal aastal eri paigas. Suvipäevad kujunegu maakondlikkudeks noorte suurpidustusteks. Päevakava oleks peamiselt pühendatud üksikule alale, näit. maakondlik laulupäev, spordipidu või muud. Eriti rohket osavõttu on põhjust eeldada just suvipäevadest. Osavõtjad niisugustest päevadest ei oleks mitte ainult noorsoolased, vaid tuleb eeldada ka laiemate hulkade kokkutulekut, mis omakorda loob hea võimaluse noorsootöö tutvustamiseks. Eeltoodust tingituna kujuneksid suvipäevad ka üheks sissetulekute allikaks keskkorraldusele.

Kui maakondlik keskkorraldus on noorsoolaste ühendaja ja noorsootöö juhtija maakondlikus ulatuses, siis kuulub talle veel palju teisigi ülesandeid, pääle nende mis juba eelpool esitatud, nagu ühendusepidamine ringkondadega, oma juhtiva käe ulatamine kohtadele — osakondadesse. Neid ülesandeid suudab keskkorraldus tõhusalt täita otsese nõuandetöö ja ringkirjade kaudu.

Kohapealse nõuande puuduse all kannatavad meie osakonnad oma kõigi tegevusaladega. Olen kindel, kui keskkorraldustel peaks avanema võimalus palgata ainult sügisest kuni kevadeni rändnõuandjad, tõuseks noorsootöö tase kõigil aladel. Öpiringi- ja muud koosolekud muutuksid sisukamaiks, tõuseks maapidude madal tase ning üldine asjaajamine osakondades muutuks korralikumaks.

Keskkorralduse ülesandeks jääks ka väliskõnelejate kaadri korraldamine.

Veel mõni sõna juhutuse ja sekretäri tegevusest. Keskkorralduse tegevuse tagajärjed, ulatus ja suurus oleneb pääasjalikult sellest, kui tööjõuline on tema juhatus. On kindel, et selle peavad moodustama valdavas enamuses tegelikult noorsootöös olijad ja eri maakonna osi tundvad isikud. Muidu võib juhtuda nii, et paremgi tahtmise juures ei ole juhatus suuteline elustama noorsootööd. Sekretäril peab olema praktiline korraldamisvõime, süvenenud ja sisseelanud noorsootöös, tema ei saa olla nagu kantselari ametnik, vaid inimene, kes täie armastusega võtab oma ülesandeid.

Keskkorraldus on maakonna noorsootöö süda ja sekretär selle tuiksoon. Süda ja tuiksoon olgu nii võimsad, et suudavad terves masinas panna vere nobedasti keerlema.

A. Heinsoo

MÕNDA ASEAINEST

Mõningate maapõuevarade (maa-õli jne) ebaühtlane jaotus üksikute riikide vahel ja veel enam nende loomulikkude tagavarade vähesus on sundinud keemikuid leitama tooreineile samaväärseid aseinest. Süsinik, vesinik ja hapnik on need elemendid, mis tänapäeval asendavad täiel määral maa-õli allikaid ja võiks öelda, et riigid, kelle vastavad tagavarad küllaldased, võivad julgesti oma olemist jätkata ning ise valmistada kõiki orgaanilisi aineid, alates bensiinist ja lõpetades kas või võiga.

Nagu geoloogilised uurimused näitavad, on enamik praegutuntud õliallikaid tekkinud tertsaar-ajastul, olles seega geoloogiliselt noored: nende iga oleks umbes 65 miljonit a. On vajalik märkida, et maa-õli pole tekkinud tema praegustes leiukohtades, vaid on sinna kokku voolanud eemalt, läbi urbsete kivihihtide. Maa-õli on tekkinud loomade ja taimede orgaanilistest jäänustest settekivimite poolt avaldatud suure rõhumise all ja loomuliku destillatsiooni teel. Toorõli ümbertöötamine toimub peamiselt destillatsiooni teel üksikuteks rühmadeks, kuna teatud temperatuurivahemikus eralduvad õlist alati samad ained. Nii eralduvad toorõlist 40–70° C petrooleetrid, 70–120° C bensiin, edasi ligoriin (vedelik, mida kasutatakse rasvade lahustamiseks ja eraldamiseks), 150–300° C juures valgustuspetrooleum, edasi kütteõlid, määrdeõlid... ja lõpuks parfiin, vaseliinid ja kõige viimasena asfalt.

Keemilised uurimused on näidanud, et uued üksikud destillatsiooni-produktid koosnevad erinevate aatomkaaludega süsivesinikkudest, süsiniku ja vesiniku ühenditest. Bensiinide rühma aatomkaaluks oleks 100. Raskeini eralduvate õlide aatomkaalud on suuremad, seega nende molekulid sisaldavad enam süsiniku ja vesiniku aatomeid. Kuna tehnika kiire arengu tõttu on bensiinide rühm omandanud erilise tähtsuse, siis on tulemusrikkalt võidud selle rühma eraldumist suurendada määrdeõlide ja petrooleumi arvel, purustades nende suuri ja raskeid molekule tugeva kuumutamiseega. Seda bensiinisaamise viisi nimetatakse krakkimiseks.

Kuna nõudmine bensiini, määrdeõlide ja teiste derivaatide järele järjest suurenes, siis hakati otsima võimalusi nende ainete valmistamiseks sünteetiliselt, otse süsinikust ja ve-

sinikust. Teoreetiliselt oli asi selge: bensiin on süsivesinikkude segu, süsivesinikud on süsiniku ja vesiniku keemilised ühendid. Tarvitseb vaid nende elementide aatomid siduda õiges vahekorras vajalikkude katalüsaatorite juuresolekul ja saaksimegi sünteetiliselt bensiini.

Jättes kõrvale kõik teoreetilised arutlused võib öelda, et kunstliku bensiini valmistamisel lähtutakse kõige lihtsamast süsivesinikust metaanist (gaas), mida valmistatakse juba süsinikust ja vesinikust nikkelkatalüsaatori juuresolekul. Kuna see talitusviisi on majanduslikult ebatasuv, siis on tegelikus elus kasutamist leidnud Bergius'e meetod, mis seisab selles, et jahvatatud kivisüsi segatakse loodusliku raskeõliga pudrutaoliseks massiks, kuumutades teda vesiniku juuresolekul 500° C juures 200 atm. rõhu all. Nii saadud bensiini kutsutakse Leuna-bensiiniks. Teine tehniliselt tasuv menetlus oleks järgmine: veeaur juhatakse üle hõõguvate süte, tekitades vesigaasi ($C+H_2O=CO+H_2$), mida kasutatakse bensiini valmistamisel. Tähtsamat osa selle hüdreeerimise protsessi juures etendavad katalüsaatorid niklist, kobaldist ja rauast. Siin moodustab ütleme koobalt CO-s leiduva C-ga koobald-karbiidi, mis kokku puutudes vesigaasiga (vingugaasi ja vesiniku seguga) seob endaga süsiniku, tekitades süsinikurikka ühenduse, millest vabanev hapnik ühineb vesinikuga, moodustades vee. Peale selle jääb veel teatud osa vesinikku sidumata, mis nüüd koobaldkarbiidist süsiniku ära võtab, moodustades CH_2 rühma ühe alamatjärku süsivesiniku, millest siis teatud võtete abil saadakse kas bensiini, määrdeõlised ja isegi parafiini. Katalüsaatori ülesandeks, kuna ta ise muutmatuks jääb, on vingugaasist süsinik eraldada ja muuta vesinikule „suupäraseks“ või vastuvõetavaks. Nii on võimalik siis kivisöe, pruunsöe ja antratsiidi seni kasutatult kõrvale heidetud puru muuta väärtuslikuks bensiiniks.

Teise suuremate orgaaniliste ühendite rühma moodustavad alkoholid. Tähelepanu väärrib asjaolu, et neid on võimalik valmistada maa-õlist, kõikidest süsivesinikkudest, tarvitseb vaid nende molekulile juure lisada üks hapniku aatom ja saame kerge, lendava ja uimastava vedelikkude rühma. Tähendab: hunnikukene sütt, pisut vesinikku ja veel vähem hapnikku õigel viisil segades annavad meile

Kevadpoeem

Nüüd kõikjal vormib
taas loodus loov,
seab uued normid
kus värv ja joon.

Aeg kärsik kärmem
kui tiksuv kell;
sees kääriv pärm me
nii puhkev, hell!

On kõik mis elab
üks ainus ping!
Tee kõrgustneelav
saab ringist ring...

Sa tunned, vennas
on sama kihk:
taas endas ennast
see leida ihk!

Kõik mahlad tungil
ka vanal puul;
pääs põsed pungil
kuis puhub tuul!

Tuul sasib längu
küll pihla, kase
ja pea sest mängust
on loodus rase.

Tuul raskeid kette
mind hoidvaid sööb
ja otse ette
mu tahte lööb!

Mus miski tärkab,
täis tuult saab põu!
Kui kitsaks, märkan,
jäänd koduõu!

See miski näpsab
mind nagu hull,
pea rännukepp saab
taas sõbraks mull.

Siis väikseks komaks
ma muutun teel,
kel saanud omaks
kõik võõrad veed...

Ees lootussina
kui igavik,
hall maantee lina
nii kutsuv, pikk!

Ivar Paulson

tuntud viina, mida me nüüd pruulime toidu-
kõlblikust kartulist. Lausa pillamine! Kui
harilikust piiritusest eraldada üks vee mole-
kul (kahest alkoholi molekulist üks vee mole-
kul), siis saame eetri, laialt tuntud arstimilise.
Teise tähtsa ühendi moodustavad estrid,
mis moodustuvad alkoholi ja happe reageerimisel
vee eraldumisega. Nad on meeldiva lõhna-
naga vedelikud, paljusid neist tarvitatakse
lõhnaainena ja puuviljaessentside valmistamiseks.
Samuti leiavad nad kasutamist seebi
valmistamisel, kuna nad leelise toimele seest-
bistuvad. Ühe kõrgemajärgulise kolmeaatomilise
alkoholi moodustab glütseriin, veega segunev
magusamaitseline siirupitaoline vedelik, mida
kasutatakse väga laialt lõhkeainete, tekstiil,
naha jt. tööstustes salvide, seebi, toidu ja
maitseainete valmistamisel.

Ühe süsivesinikkude eriliigi moodustab kautšuk,
mis on lõunamail kasvava kautšukipuu mahl,
millest toorkautšukki toodetakse samuti kui
piimast juustu. Selles mahlas ujuvad kautšuki
kolloiidid osakesed, samuti kui rasvaterakesed
piimas, kust nad eemaldatakse koagulatsiooni
teel — elektriliste meetodite abil. Nii saadud
toorkautšuk, mis on elastne hapete suhtes püsiv,
rõhumisele vastupidav, soojuse suhtes aga
kaunis tundlik ja kergesti kuluv vulkaniseeritakse,
töötades teda ümber väävlilise värvainetega. Selle vulkaniseeritud

kautšuki omadused on küll paremad, kuid ta
sulab bensini ja määrdelades — on seega
autoasjanduses raskesti kasutatav. Kõigele
neile nõuetele, mis on püstitatud ühele
moodsale autokummile vastab sünteetiline
kautšuk või buna.

Kuna kautšuk on erilise aatomikujuga süsivesinik,
siis tema valmistamisel kasutatakse meile
nii tuntud aineid kui lujja ja sütt.

Teoreetiliselt oleks asjakäik järgmine: kui
kahest alkoholi molekulist eraldada vee molekul,
siis saame eetri, kui aga ühest etüülalkoholi
molekulist eraldada vesi, siis saaksime peale
keerukat protsessi sünteetilise kautšuki, mis on
looduslikust märksa parem. Sünteetiline kautšuk
või buna valmistatakse kivisöest ja lubjast: kõrge
kuumuse 2000° C mõjul kustutatud lubjaga söele
mõjudes saame karbiidi, mida kasutatakse ka
jalgratta laternates. Karbiidile veega mõjudes
saame atsetüleenigaasi (mis on süsivesinikkude
kolmanda rea homoloogne liige), millest peale
buna valmistatakse veel mõningaid arstimeid,
kutsudes seda sünteetilise keemia haru isegi
atsetüleenkeemiaks.

Igatahes näeme, et moodsa liiklustehnika
tähtsaimaid tarbeaineid on täiesti rahuldavalt
võimalik valmistada neilgi riikidel, kes toorainetena
maaõli ja kautšukki ei oma.

É. Saadre

T A G A S I V A A T I E I I D

KIRJANDUSLIKULE TEGEVUSELE ÜENÜTO-S

Kirjandusliku tegevuse algus ÜENU Tallinna osakonnas langeb ühte osakonna asutamisaajaga. Kolm kuud pärast ühingu sündi, 10. augustil 1919, leiame osakonna juhatuse protokollist muusika-, spordi- ja maletoi mkondadega üheaegselt mainitavat kirjandustoimkonna moodustamist, kuhu kuuluvad G. Härm, H. Jänes ja V. Leemets.

Toimkonna asutamisele järgneb kohe viljakas töö: korraldatakse Eesti-, Soome-, Ungari- ja Vene õhtuid. Kuigi esialgu need üritused toimuvad teiste tegevusharude koostöona, on sellised algatused eeskujuks edaspidisele tegevusele.

Sirvides tegevuse kohta säilind materjale, näeme, et esimeste aastate pingsele tegevusele järgneb paari aasta pärast langus. Juhatuse protokollis oktoobris 1922 märgitakse, et „kirjandustoimkond pole oma otsekoheste ülesannete alal midagi ära teinud“ ning otsustetakse „ühte referaati otsekohe korraldada.“ Sama nähtust kinnitab Ed. Riisman „Uritules“ 1923: „Osakonna kirjandusharu tegevusega ei või jääda rahule. Korraldatud on küll üksikuid kirjanduskoosolekuid, ent see on ka kõik; oleks soovida, et kirjandusharu toimkond energilisemale tegevusele asuks ja pääle kirjanduskoosolekute hakkaks korraldama ka igasuguseid vaielus- ja huviohtuid, nagu see korra varemalt oli.“

Näib, et aastad 1922 ja 1923 on üldse osakonnas tegevusahtramaid. Nii märgitakse ühes kirjas keskjuhatusele, et ka „spordiharus pole midagi ära suudetud teha.“

Hilisemal ajal me ei leia enam rahulolematuid vihjeid kirjandusliku tegevuse kohta. Pole selleks ka põhjust, sest alates aastast 1924 on osakonna kirjanduslik tegevus tihedas seoses väsimata noorsoolase Voldemar Vendi isikuga.

Sitpeale algab kirjandustoimkonnas hoogne ja pingeline töö, mis na-

katab teisigi tegevusharusid. Toimkond korraldab rea kirjanike austus- ja mälestusõhtuid: Anna Haava õhtu tema 60. a. sünnipäeva puhul, Jaan Oksa õhtu, H. Visnapuu ja A. Gailiti õhtu nende kirjandusliku ringreisi puhul, Romain Rolland'i õhtu ja rida muid kirjandusõhtuid, muuseas neli valikkavaga eesti lüürika- ja huumoriõhtut, poeesia ja õudusjuttude õhtuid, huumori ja paroodiate õhtuid jm.

„Päevaleht“ nendib nende ürituste puhul:

„Kirjanduse levitamise alal liigub eesrinnas kohalik noorsugu, kellele aga viimasel ajal rõõmustaval kombel ka vanem põlv näib järgnevat: noorte algatusel näib kirjanduse levitamisele andunud olevat ülemaaline noorsoo ühenduse Tallinna osakond, mille kirjandusharu järjekindlalt kirjanduslisi referaate ning kõne- ja ettekannete õhtuid on korraldama hakanud. Ning võib tõendada, et kõik need õhtud elava ja rohke osavõtu osaliseks on saanud.“

Ürituste kunstilise külje hüvitamiseks rakendatakse hulgaliselt kirjanikke, teatri- ja muusikakunstnikke. Lõovad kaasa kõik meie tuntumad kunstilised jõud: Hilda Gleser, Erna Villmer, Ly Lasner, Olga Mikk-Krull, Els Vaarmann, Hugo Laur, Felix Moor, Toomas Tõndu, Ed. Türk, Ed. Kurnim, Fritzi Reinike (Riina Reinik), Vl. Padva, Ludwig Juht, Ants Lauter, Albert Üksip jt. Avaldetakse juba kartust publiku ärahellitamise pärast, kuna kasutatakse korraka niipalju esmajärgulisi jõude.

Ka järgnev aasta on tulvil tegevust, mis jätkub rajatud suunas tugeva kunstilise kallakuga. Tähelepanu omistab Eduard Vilde austusõhtu kirjaniku 60. a. sünnipäeva puhul. Kuid samal ajal üritetakse ka hõimusuhete loomist hõimuõhtu korraldamisega, kus esineb liivi laulukoor, tantsitakse soome ja eesti rahvatantse. Ka organiseeritakse sõitu Rootsi noorsoo rahvuskultuuri kongressile, otsitakse kaasa-

Pilte ÜENÜTO minevikust — ülalt vasakult: 1) Rahvatantsijaid 1924; 2) Tallinna Osakonna hing ja kauane esimees K. Karineem; 3) Esimene spordiharu juhatus 1924; 4) (all vasakul) I omakultuuri päev 1926 — Pidustuste toimkond ja Tall. osak. saabuvad staadionile; 5) (keskel) Peaminister K. Eenpalu kõneleb ÜENÜTO praeguste ruumide avamisel; 6) Lipud I omakultuuri päeval ja 7) Külalised ruumide avamisel 1936; esireas dir. P. Mägraken, Dr. V. Johanson, min. N. Kann, peaminister K. Eenpalu, min. K. Selter.

viimiseks pillimehi, kes mängivad vanaaegseil mänguriistadel; korraldatakse ekskursioon Ungarisse. Kirjandustoimkond esotsas Vendiga on organiseerimise hingeks. Kuid siitkaudu omandab ka liikmeskond omakultuurilisi töökspidamisi, mis hiljem Rootsi eeskujul leiavad rakendamist osakonna tegevuses. Ning meie omakultuuri suuna küsimus kerkib tõsiselt päevakorraks.

Eriti intensiivne on aga kirjanduslik tegevus ÜENÜTO's ajavahemikul 1928—1932 ja järgnevail aastail. Tammisaare iseloomustab „Kajas“ seda ajajärku sõnadega: „Väsimatu ÜENÜTO kirjandustoimkond“. Sellel perioodil käsitellakse ka eriti paljusid elulisi ja aktuaalseid probleeme kõne- ja vaidlusõhtuil. Nimetame tähtsamaist: „Kas vajab käesolev aeg religiooni?“ (Refereerivad T. Tallmeister, Ed. Hubel, Ed. Laaman, K. Ast jt.), „Kas on teostatav rahuaade?“ (Kindral J. Laidoner, dr. A. Audova, E. Peterson, Ed. Laaman), „Millest on tingitud majanduslikud raskused ja kuidas neid

lahendada?“ (Minister A. Oinas, prof. E. Tennmann, J. Puhk), „Kas on surmaga lõpp inimese individuaalsel minal?“, „Kas ja kuivõrd on elumaitmine ja lõbukultuur haiglased ja negatiivsed nähtused?“

1928./29. a. tegevuskavas, detsembrist — aprillini, leiame 60(!) erisuguse ürituse kavatsust, milledest ükski vaidlusteemasid 23. Need kavatsused ei jää mitte paberile, vaid teostatakse enamikus ning neile omistetakse suurt tähelepanu. Viimast kinnitab seik, et kirjandustoimkond neil aegadel oli üks tegevusharusid, kes aitas kergendada osakonna majanduslikke muresid, sest üritused, peamiselt vaidlusõhtud, andsid tõhusaid ülejääke.

Samal ajajärgul leiavad veel teostamist loengud ja referaadid Selma Lagerlöfist, Leo Tolstoist, Henri Bergsonist, Henrik Ibsenist, Eesti uuemast kirjandusest; korraldatakse Knut Hamsuni teoste õhtu, kus muuseas Hilda Gleser lavastab pilte kirjaniku pikemast draamast „Munken Vendt“; korraldatakse India laulude ja deklamatsiooni

sioonide õhtu, kus kõneleb ja esineb Lakshmisvar Sinha Indiast; korraldetakse A. Gailiti, H. Visnapuu ja Mait Metsanurga teoste õhtud ühenduses kirjanike sünnipäevadega ja A. H. Tammsaare õhtu tema 50. a. sünnipäeva puhul, kuhu noorte keskele ilmub ka tagasihoidlik kirjanik.

Kuivõrd suurt huvi sellal tuntakse kirjanduslike avalduste vastu, eriti noorsoos, ilmestab 1929. a. noorte loomingu õhtu järgnevana noorte kirjandusvõistlusele. Pidi olema usku ja julgust sellast korraldust viia mahukasse kontsertsaali. Ja rahvast niipalju, et kõik ei mahu istekohtadele! Siit saab alguse noorte omaloominguline tegevus ÜENÜTO's, mis kujuneb hiljem selle ala elustavaks lätteks.

Aastal 1932 reorganiseeritakse senine kirjandustoimkond kirjandusklubiks, et juba hoogu sattunud tegevust arendada pidevalt järjekindlaks ja noortele lähemaks.

Sellest ümberkorraldet ajajärgust alates oleks mainida tähtsamate algatustena Wolfgang Goethe mälestusõhtut 100. a. surmapäeva puhul, Marie Underi austusõhtut, hõimuõhtut, suurimat kirjandusõhtut börsisaalis, kus esineb kümnekond meie parimat solisti, huvitavat kaunimeeleolu õhtut, vaidlusõhtuid noorte moraali ja ideoloogia üle (A. Sommer, K. Utuste, O. Kiisel, Rutt Eliaser, O. Loorits, pr. J. Steinmann, A. Roos, R. Uhke jt.), seltskondlikke kohtuid A. Jakobsoni romaani „Miika Valtsbergi roima“ ja vallaliste ja lasteta abielupaaride üle ja hulk vähema tähtsusega üritusi, milledest paljud kannavad ainulaadset iseloomu. Tegevuse ülevaates mainitakse tähendat hooaega kui hoogsemat kogu 14-aastase tegevuse vältel, „kus valitses tõepoolest niisugune vaimustus ja üksmeel, nagu oli see siis, kui alles loodi ÜENÜ Tallinna osakond“.

1932/33 luuakse koolinoortega tihedaim kontakt, hangitakse esindajaid pea kõigist gümnaasiumest. Koolinoorsoo osavõtt on õhtutest seevõrd elav, et üritused ühingu ruumes kannatavad tõsise ruumikitsikuse all. Korraldetakse esimene õpilasohtu. Kirjandusklubi kaudu hakkab teostu-

ma ka õpilaste juurevool teistesse tegevusharudesse, esmajoones spordiklubisse, hiljem rahvatantsuklubisse. Suur osa kirjandusklubilasi kuulub ise sellal tegevliikmetena rahvatantsijate perre ja kirjandusklubi esimees on mõni aeg ühtlasi rahvatantsuklubi esimeheks.

Spontaanne õpilaste juurevool kirjandusklubisse seisneb ühenduses kirjandusrühma kujunemisega samal ajal. Enamik koolipingilt tulnud noortoreid õpilastele kohase vaimse õhkkonna loomisega veenavad, et noorte elu ei piirdu üksi spordi ega kinoga.

Oleks võimatu käesolevas tagasiivaates anda üksikasjalikumat pilti ligikaudu 500 mitmesuguse ürituse kohta 20 aasta kestel. Ka pole mõtet loetella kõiki viimase aja taotlusi, mis eriti raamatuaastal osutasid, et ÜENÜTO kirjanduslik tegevus evib Tallinnas kindla ja keskse koha. Ulatusid ju siis tegevuseniidid kuni Kauraneneni, kus toimus Leedu—Eesti kirjandusõhtu ja sellele eelnend Eesti—Leedu õhtu Tallinnas. Peaksin siiski viimaseaja üritustest eriti nimetamisväärses noorte ja laste kunstiõhtuid „Estonia“ kontsertsaalis, mis olid ainulaadsed ja mis andsid põhjust seesuguste algatuste jäljendamiseks teisel.

Ei jõuaks ka loetella kõiki muusika-, teatri-, kirjandusnimesi ja teisi, kes aastate kestel on osakonna kirjandusliku tegevusega olnud tihedais sidemeis ja kelledest paljudest kujunend osakonna teenelised kaastöölised.

Elame ajajärgul, mil ajaviiteline tegevus organisatsioones näitab tendentsi tõusule. Seepärast tahaks loota, et need tegevusharud, kellede kujunemises ei saa eitada kirjandusklubi osatähtsust, osutaksid klubi tegevusele rohkem tähelepanu, seda enam, et kirjanduslik osa kuni tänaseni on olnud keskseimaks avalduseks ÜENÜTO vaimse ilme kujundamisel.

Kirjanduse harrastamine pole moenähtus, vaid noortes kes selle alaga seotud, peitub tõsine tahe ilma kehutavate tunnustusvahenditeta säilitada seda, mis praegusel ajajärgul kipub niikuinii tähtsuselt teisejärgu seisukohalt langema veelgi allapoole.

A. Moor

A A S T A T E T E E L T

Sellest on siis nüüd kaksikümne aastat kui peamiselt Harjust pärit noored Tallinnas algatasid uut suunda meie noorsooliikumises. Senini oli see liikumine enam toimunud ülikooli ja teistesse koolidesse koondunud nooruse eluavalduste kaudu, säilitanud endiselt illegaalseilt liikumisilt päritud poliitilist huvi ja revolutsioonilist kallakut. Uus „ülemaaline“ asus väljaspoole poliitilisi ja usulisi rühmitusi, värvas liikmeteks ka „mitteõpilasi“ ning vastukaaluks idee ideoloogiatele ja mõjudele pühendas end peamiselt Eestile, seades loosungiteks: rahvuslus, omariiklus, omakultuur. Kujunes Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus.

Uued ülemaaliselt liikuma pandud lained jõudsid peagi ka Eesti lõunapiirile. Kolm kuud peale ÜENÜ asutamist palub keegi August Kõomägi omale Valga saata ÜENÜ osakondade asutamise ja korraldamise „põhjuskirju“, sest Valgas tunduda suurt puudust sellise noorsooühingu järele. Põhjuskirjad saadetakse ja järgmisel aastal saab neid veel keegi H. Arak, kuid nähtavasti polnud tõukejõud küllalt tugevad — osakond jääb seekord asutamata.

ÜENÜ Valga osakond, kui esimene sarnane Valgamaal, asutatakse alles 14. veebruaril 1924, seega viis aastat hiljem. Koosolekul „Säde“ saalis on ligi 50 Valga noort. Asutamisel paistavad välja ÜENÜ Keskjuhatusse liige üliõpilane Ed. Riisman ja Valgamaa karskusinstruktor K. J. Kull. Osakond on ÜENÜ osakondade peres 41. Siit päle arendab Valga osakond alguses pisikeste mõnadega, hiljem juba jõuliselt oma väga väljapaistvat ja ÜENÜ omakultuurilist suunda esile tõstvat osa ja edurikast tööd Valgamaal. 15 aasta töötulemusena omab ta praegu suurt liikmeskonda, häid juhte, üldise tunnustuse ja hää nime. Aastate teel on osakonnast käinud läbi liikmeid 1000 ümber, kes siin saanud vaimset äratust, tõukeid terveks kehalihtsaks arenemiseks ja keele kaudu levitatud ÜENÜ nooruskultuuri taotlemaid mõtteid Valgamaal.

Järgmise kahe, instruktor K. J. Kulli algatusel ellukutsutud ÜENÜ Sooru (asut. 29. okt. 1924) ja Koiküla (asut. 3. nov. 1924) osakonna käekäik pole sama õnnelik. Esimese tegevuse suigub varsti. Teine teotseb loiuult ja lõpetab tegevuse paariaastase kehvavõitu tukslemise järele spordi ja muusika aladel. Puudusid juhtivad jõud.

Neljandamana 1. nov. 1925. Valgamaale asutatud ÜENÜ Laanemetsa osakond töötab vaikselt ja visalt tänaseni. Neljateistkümne aasta kestel on osakond rakendanud ligi 400 noort. Sporditakse, õpitakse näidendeid, harrastatakse võimlemist ning osakonna rahvatantsurühm on maosakondade parimaid Valgamaal. Rõhutatakse kvaliteeti. Käsiajakiri „Noorustuli“ näib kustunud, kuid ilmub arvatavasti ÜENÜ 20. aasta pidustustele näituseks uuesti.

ÜENÜ Sangaste osakond asutatakse 13. märtsil 1927. Teotsetakse pidevalt koha-

like raskustega võideldes. Viljeldakse peamiselt koorilaulu ning osakonna laulukoor on võtnud osa pea kõikidest eesti laulupidudest.

ÜENÜ Kuigatsi osakond asutatakse 27. nov. samal aastal. Hoogne tegevus liigub tänaseni ja haarab hulga ümbruskonna noori. Omatakse häid sportlasi ja maletajaid.

ÜENÜ Keeni osakond asutatakse hr. Arvid Vassara ja 30. asjasthuvitatud noore osavõtul 9. dets. 1927. Kriisiaastate raskused aga suruvad hääd tahet ning ligi viieaastase tegevuse järele suigub algatus.

ÜENÜ Tõrva osakonna algus (8. mail 1931) on nõrk. Mitmetes ÜENÜ osakondades tegelenud Ralf Lipu kokkukutsel on kogunenud ainult 8 inimest. Nõrgaks jääb ka tegevus, kuna asutaja ka Tõrvastki lahku. Teotsetakse peamiselt spordi alal.

ÜENÜ Pikasilla osakond (11. dets. 1932) algab veidi hoogsamalt. Teotsetakse laulu ja spordi aladel. Raskusi on eriti ruumide saamisega. Loodame, et Pikasilla noored siiski raskustele alla ei vannu.

Kümne aasta kestel kümnes ÜENÜ Karula osakond (asut. 30. juulil 1933) jäi kohe kiratsema kohalike organisatsioonidevahelisse vastuoludesse, kuni tegevuse vaibumiseni.

ÜENÜ Helme osakond asutatakse 10. juunil 1934. Osakond on Valgamaal 11. ja ÜENÜ osakondade peres 280. Paar kuud hiljem asutamismomendist korraldatakse suurejoonelisem omaloomingulise eeskavaga pidulik avaõhtu, millest külalisina võtavad osa ka ÜENÜ Tallinna osakonna noorkirjanikud Arvi Moor, Volli Vent ja Ormi Kivirähk. Praegu on osakond teguvõimsamaid Valgamaal. Liikmeid on 60 ümber. Teotsetakse spordi, rahvatantsu, näite, male jt. aladel. Kontakt teiste kohalike organisatsioonidega ja õpetajaskonnaga näib parimaid.

ÜENÜ Puka osakond (asut. 7. nov. 1934) algab suurejooneliselt. Asutamiskoosolekule on kogunenud umbes 200 inimest, kellest üle 60 astub kohe osakonna liikmeks. Asutajaks ja hingeks oli endine ÜENÜ Käosalu osakonna juhatus, liikmeid jaamaülem Paul Rõõmussaar. Raskusi teeb jällegi ruumide küsimus, sest tuletõrje värsketele ÜENÜ-le ei sumpatiseeri. P. Rõõmusaare lahkumisel suigubki aastase hooga alguse järele tegevus majanduslike raskuste tõttu.

ÜENÜ Ruili osakond asutatakse 10. veebruaril 1935. a. Algatajana toimib Aug. Allman, kes ÜENÜ kaudu kavatseb noori juhtida karskuse teile. Siingi sunnivad tegevuse suikumata ahtad olud.

ÜENÜ Lõve osakond asutatakse 15. aprillil 1938. Algatajana toimib kohalik õpilane Aksel Illisson. Koos on üle 30 noore ja ÜENÜ Keskjuhatus üldinstruktor Oskar Uudeküll. Teotseb laulukoor, spordiharu ja rahvatantsurühm. Liikmeid 36. Nendest on noori alla 20 aasta 17.

ÜENÜ Taagepera osakond (asut. 29. aprillil 1938) on viimasena ellukutsutuid Valgamaal. ÜENÜ osakondade järjekorras on

ÜENÜ Võrumaa kevadpäev

ÜENÜ Võrumaa Keskkorralduse algatusel toimus 16. aprillil Vrõu linna I algkooli saalis ÜENÜ Võrumaa osakondadevaheline koosolek. Kokkutulemine oli küll talipäevana kavatsatud, kuid asja hilisuse tõttu toimus nüüd kevadpäeva nime all. Kuigi ilm oli pidevalt vihmane ja teed läbipääsmatud, oli siiski raudteele lähematest ÜENÜ osakondadest noori tulnud kokku üle 70, kes innuga viibisid kõikide algatuste ja mõttevahetuste juures. Peale Võrumaa keskkorralduse esimehe Elmo Ploomi sissejuhatavaid sõnu ja tervitusi naabruse keskkorraldusilt, maanoorte ühenduselt ja Võrumaa Spordiliidult järgnesid referaadid A. Meikopilt, H. Kadakalt, U. Toomilt ja G. Piholt. Selgitati ÜENÜ ülesandeid noorsootöö, hariduselu, maakultuuri ja rahvakunstide viljelemise alal ning anti juhi-seid kehalise kasvatuselade viljelemiseks maal. Vahepääl jälgiti võimlemise, rahva-

tantsu ja rahvapillimeeste ettekandeid, kuulati aruandeid kohtadelt, arutati töökavu ning kaaluti suvepäeva korraldamise võimalusi.

Uude ÜENÜ Võrumaa Keskkorraldusse valiti: Elmo Ploom, Gustav Piho ja Helmi Prants Võrust, Eduard Aarna Kurenurmest, Aksel Konsap ja Herta Sultson Veriorast ning Valter Kuus Vastse-Roosast.

Õhtul toimus „Kandle“ saalis mitmekülgse ja huvitava eeskavaga rahvuskultuuri õhtu, mille avasõna lausus Võru linnapea F. Suit, kuna täiendavalt meie rahvakunsti viljelemise ülesandeid selgitas A. Meikop.

Järgnesid laulukoori, meesvõimlemise, rahvatantsu ja rahvapillimeeste ettekanded ning rahvarõiva demonstratsioon. Hääd koorilaulu pakkus ÜENÜ Võru osakonna laulukoor, viimisteldud rahvatantsu esitas ÜENÜ Vrõu osakonna rahvatantsurühm pr. Ojasilla juhatusel, hoogsat vabavõimlemist demonstreerisid külalisina Võrru sõitnud ÜENÜ Tallinna osakonna meesvõimlejad hr. H. Kadaka juhatusel. Rahvariideid demonstreeris ja seletusi rahvariide valmistamise kohta andis prl. P. Kalme Tallinnast. Vahepalu pakkusid Joosep Kotkas oma suurepärase kandlemänguga ja Aleksander Jürgens rahvapäraste linnulaulude järeleaimamisega.

Eriliselt aga kõitsid saalitäie vaimustatud noorte ja noortesõprade tähelepanu ÜENÜ Tallinna osakonna hääd treeninguga põrandvõimlemise valikrühma ettekanded hr. Hilmar Kadaka juhtimisel. Kuigi matid olid kehvad ja ruumid niisuguseks ettekandeks soovida-jätvad, polnud Võrus siiski niisugust hääd ettekannet enne nähtud. Lõpuks õpiti seltskonnatantsuks määratud rahvatantse ning tehti muudki hoogsat tantsu.

A. M.

see juba 366 asutamine. Tegevus on arenemisel. Liikmeid praegu 41, neist noori alla 20 aasta 27. On majanduslikke raskusi, tundub juhtidegi puudust, kuid need raskused võidetakse. Teotsetakse spordi, rahvatantsu ja näitetegevuse aladel.

Viieteistkümne aasta jooksul on siis Valgamaale asutatud 15 ÜENÜ osakonda, kes aastate teel rakendanud umbes 2500 noort. Võib olla pole ÜENÜ tegevus Valgamaal olnud kauguse tõttu keskusest küllalt tihe, võib-olla on majanduslike raskuste tõttu puudunud osakondade vahel lähem kontakt, kuid paljude Haridusministeeriumi Noorsoo Osakonnas peetavasse noorte organisatsioonide registrisse kantud ÜENÜ Valgamaa osakondade hoogne ja avar tegevus näitab nende vajalikkust Valgamaal. Kui meile veel inimpõlv tagasi püüti sisendada: eesti rahvas olla rahvas minevikuta, järelikult ka rahvas kultuurita ja kõik kultuur mis siia toodud, olla toodud sakslasilt, siis on just ÜENÜ noored ka Valgamaal loonud uusi jõulisi sidemeid meie vahepääl nagu katkenud minevikuga. ÜENÜ noored pole

kunagi kahelnud meie esivanemate kultuuri ja kunsti suurtes jõulademetes ja ilutagavarades. Nendest jõudu ammutades on ÜENÜ noored hüljanud kadakluse kahtlused ning hoogsalt viljelenud kõiki tänapäeva kultuuriavaldusi, nagu seda on laul, muusika, rahvatants, sport, kirjandus, lavakunst.

Sellel alal ootab ÜENÜ-d Valgamaal palju uusi ülesandeid meie maa kultuuristamise teel. Usume, et järgnevad aastad siin toovad olukorda kergendust ja ka tihedamat kontakti vastasutatud ÜENÜ Valgamaa Keskkorralduse näol.

ÜENÜ Valga osakonnale kui vanimale ja jõulisemale eelsammujale soovime aga õne ta edaspidistes ettevõtmistes. Aidaku ka tänased pidustused kindlustada ÜENÜ Valgamaa noorte usku endasse ja endavõimeisse.

Tahame olla minevikuga ja kultuuriga rahva noorus!

A. Meikop

Neerutist

Osakonda on kogunenud arvukas noortepere ümbruskonnast. Soojalt suhtub osakonna tegevusesse ka vanem põlv, kes pidevalt kontaktis olles nõu- ja jõuga lööb kaasa noorte ettevõtetele.

Kolme tegevusaasta jooksul on mõndagi märkimisväärset korda saadetud, olgugi et kriisitont tihtilugu endale elukoha osakonna rahakarpi võtab. Üksmeelse tahte juures saavad juhatuseliikmed temastki jagu, ning ajavad tema ajutiselt säältkki välja, nii et kõrvalseisja ei teagi, et kriisitont rahakarbis pesitseb.

Juba esimese tegevusaasta lõpul muretseti osakonnale lipp. Et tegevus intensiivsemaks muutus ja pidude korraldamisel Neeruti koolimaja ruumid kitsaks jäävad, üüriti pidude jaoks Neeruti mõisa saal, kus ühiselt tehti remont, et sõjaaegseid mälestusmärke kõrvaldada.

Harudest kõige intensiivsemalt on tegutsenud spordiharu. Alguses pandi rõhku päämiselt raske spordile. Sportlaste Veeborni ja Nageli poolt on püstitatud kuus tõsterekordi maaosakondadele ning 1937. a. ringkonna võistlustel saavutas Neeruti osakonna teatejooksu meeskond rekordilise aja. Tänavu talvel on spordiharu tegevus talveunes, sest haru juht Veeborn läks Soome Mikkeli rahvaulikooli õppima.

Laulukoor oli omal ajal ümbruskonna paremaid, kuid viimasel ajal ilmsiks tulnud intriigide tõttu jääb tegevus vaiksemaks. Üldiselt näib harude tegevuses valitsevat mõõna ajajärk, selle eest pannakse praegu üldist rõhku vabaharidustööle osakonnas. Pääle eelnimetatud harude tegutsevad praegu rahvatantsu, male, näite ja üldhariduslik õpiring.

Üritus mis Neerutile nime tegi, oli Keskjuhatus poolt korraldatud kodukaunistamise võistlus. Üldiselt võeti seda võistlust osakonnas liiga kergelt. Alles sügisel, kui „äike“ esikohale tuleku näol osakonda sisse löi, saadi selle töö tähtsusest aru ja nagu imeväel tekkisid hekid ja tuulevööd mõõdunud sügisel liikmeskonna elamute ümber.

Osakond tegi algatuse F. R. Kreutzwaldi mälestusmonumendi püstitamiseks, milline asi pole aga siiani palju nihkunud. Vaidlusi tekitab monumendi asukoht, sest Kreutzwaldi sünnikoht, kui ka tema teoses esinevad mütooloogilised künnivaod asuvad mõlemad osakonna tegevuspiirkonnas. Neeruti mägedes oleks monument turistidele nähtav, kuna 5 km eemal, tema sünnikohas — mis asub päälegi eraisiku maaalal — jääks see enamikul nägemata.

Mõõdunud aastal pandi alus ka raamatukogule. Esimesed raamatud kingiti. Esimeseks ning suuremateks kinkijateks olid noorsoolased M. Otsa 40 ning H. Sakk 20 köidet. 1938. aruandeaasta lõpul oli kogus juba 162 köidet, milliseid rahade laekumisega kordkorralt täiendatakse.

Praegu kuuluvad osakonna juhatusse: J. Torm, M. Otsa, L. Sakk, E. Tandru, K. Nurmela, J. Vainula, E. Sauks, V. Stern, B. Harp.

Purdist

Purdi osakonnal on praegu 40 liiget, kes töötavad intensiivselt igaüks omal huvialal: spordi-, kirjanduse-, aianduse-, näitetgevuse-, kodu uurimise-, kodukaunistamise- ja maleharu. Eriti hoogsalt ja edukalt töötab maleharu. Lühikese tegevusaja jooksul on juba suudetud muretseta lipp, mille alla koondues võidakse tunda end ühise suure ÜENU pere liikmena. Lipu õnnistamine toimus 22. jaanuaril s. a. Järvamaa praost G. Pärli poolt. Täitus ka suur ning üllas unistus Vabadussõjas langenud Anna sangarite nimed jäädvustada mälestustahvilil. Sellele suurele üritusele aitas 150 kr. toetussummaga kaasa noorte sõber Vabariigi President K. Päts. Purdi üenülased asusid suure kohusetundega oma üritust teostama ja Paide kiviraidur J. Asmer jäädvustas kuldkirjaga neli nime musta graniiti, mille all lihtsad kuid südamelähedased sõnad... puhake paremad pojad... Ülestõusmise pühäl, noorte pühäl, kus pühitsetakse looduse pakatand elu võitu surma ja talve üle — õnnistati mälestustahvel praost G. Pärli poolt Purdi rahvamajas suure rahvahulga osavõtul. Keskjuhatus nimel esines kõnega üldinstruktor O. Uudekall, kauneid ja siiraid sõnu ütlesid kohapealsete organisatsioonide esindajad.

Jäädavalt püsivad aga need neli nime mustal graniidil — igavesti Anna noorte südameis. Purdi osakonna pere suureneb ühtelugu, jatkugu ka töö samas sihis, suurima energiaga!

Alaverest

26. märtsil s. a. korraldas ÜENU Alavere osakond kontsertpeo (mida mõnede poolt reklaamiti ka ballina, kuid Alaverele omase tagasihoidlikkusega tavatseisid asjaosalised sellest kõnelda siiski kui peost) Ravila valla Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu ruumes.

Kontsert-õhtut võisid pidada kõigiti kordaläinuks niihästi tegelased ise, kui ka publik. Seda viimast oli saalis küll veidi hõredalt; põhjuseks olid arvatavasti ebasoodsad teelolud, sest ei tea, et oleks Alavere laulurahva ettevõttele vastu töötanud mõni muu pahasoovlik jõud. Isegi kurikuulus Mumps näis lugu pidavat heast tahtest pakkuda ka halbade ilmadega rahvale kunsti, sest säästis solisti armuliselt oma kallaletungist; kuigi lauljatar oli juba peaaegu haigestumas, võlus oma puhta tämbriga siiski üle ootuste hästi. Hästi sooritasid endale usaldatud ülesanded ja pälvivid samuti kiitust ka deklameerijad ja kohalik noor viulidaja. Eeskava n. ö. kandvaks jõuks oli muidugi segakoor, kelle tehtud tööd kuulajaskonna poolt ka tublide aplausidega hinnati.

Eeskavale järgneva peo-osa tujuküllasuse eest hoolitses bajaani-meis päälinnast.

E. L.

MALE ÜENU - suurim malet harrastav org. Eestis

ÜENU ulatuslik maleaktsioon leiab kõikjal suurt tähelepanu

Osakondade poolt on malekesktoimkonnale saadetud mitmed sooviavaldused maleesivõistluste tähtpäeva edasilükkamiseks. Kirjadest selgub, et kõik osakonnad pole seni ajapuudusel veel saanud oma liikmete seas organiseerimis- ja korraldustöid teha osavõtmiseks ÜENU malevõistlustest.

Malekeskt. oma viimasel koosolekul otsustaski ÜENU maleesivõistluste ülesandmise tähtpäeva pikendada kuni 25. maini k. a., et vastu tulla osakondade soovile. Seni on ülesannud esivõistlustest osavõtuks 30 osak. ja 300 maletajat.

Teatavasti ÜENU male esivõistlused algavad osakondade esivõistlustega, mis kohtadel on toonud huvi ja elevust male vastu. Kahtlemata huvi kasvab veelgi, kui jõutakse ringkondade ja maakondade turniirideni, et siis lõppvõistlustel selgitada Tallinnas ÜENU meistrit.

Olgu märgitud, et ÜENU maleesivõistlused on leidnud oma ulatuslikkuse poolest kõikjal suurt tähelepanu ja poolehoidu osakondadelt. Seepärast on soovitatav, et need osakonnad, kel maleharud olemas või asutamisel eelolevast maleesivõistlusest osa võtavad.

Eelolev maleesivõistlus kandku ka edasi seda teadmist, et meie kui kultuurrahva suurimaks saavutuseks on ikkagi kõrge vaimne tase, milline kajastub kõige paremini kirjanduses, kunstis ja malemängus.

Male kesktoimkonna energilisel tegevusel on malemäng ÜENU's kiireid edusamme teinud, kasuks ÜENU nimele ja meie noorsoo kasvatusel tööle.

ÜENU üheks sihiks peab olema — kõigisse osakondadesse maleharu. ÜENU malekeskt. esimees A. Leiuraa esineb eelolevas ÜENU esinduskogus sõnavõtuga, et käsitleda male arengut meie organisatsioonis.

T E A T I E I D

KUUSALU MEISTER E. MALDARU

ÜENU Kuusalu osak. male esivõistlustes lõppesid. Osak. meistriks sai E. Maldaru, 2. E. Vahermaa, 3—4 E. Iital ja B. Kuulbas jne.

Seega ringkonna turniiril võistlevad E. Maldaru ja E. Vahermaa.

Karilatsi osak. meistriks tuli nrsl. Elmar Ploom. Turniirist võtsid osa 10 noorsoolast.

A. REMMELGAS NÕMME LINNA MALEMEISTRIKS

Nõmme linna male-esivõistlused lõppesid. Meistriks tuli A. Rummelgas (ÜENU Nõmme os.) 2. Kruustalu (N. Kalju) 3. Reinart.

Nrsl. A. Rummelgase linna meistriks tulek on järjekordseks tõestuseks Nõmme ÜENU-heaklassilisest mängutasemest. Värske Nõmme malemeister kuulub E. Liiduklassi ja on mitmekordne internatsionaal, olles ühtlasi ka ÜENU malekesktoimkonna liige.

TALLINNA OSAK. JUBA 40 MALETAJAJAT

ÜENU Tallinna osakond kutsus maleklubi ellu alles käesoleva aasta algul. Maleklubi liikmeskond näitab kiiret juurdekasvu, liikmeid on praegu juba klubil ligi 40.

Rõõmustavaks nähteks on, et E. Liiduklassi maletaja Villard astus Tallinna osakonna liikmeks, seega rikastus ÜENU uue Eesti malarahvusmeeskonna mängijaga.

Osakond võtab osa ÜENU maleesivõistlu-

Küsimused ja vastused

J. P. Virumaalt — Kas Tallinna esinduskogusse tülles saab näha malendeid, mis maksavad kr. 475 ühes malelauaga ja on normaal-male suuruses.

Vastus: Malendid asuvad Keskjuh. büroos ja hinna tasumisel saab neid kohe kaasa võtta.

S. Harjumaalt — Kas osakonna male meistermärki võin kanda, kuna olen 1938. a. osak. meister.

— Alates 1939. a. osakonna meistrid võivad seda märki kanda, kui osak. meistervõistluste tulemus on teatud male kesktoimkonnale, mille põhjal siis vastav märk osak. meistriks saadetakse.

Aino K. Tallinnas. Naiste turniiri korraldamine pealinnas ei ole mitte niivõrd uus mõte, vaid tervitatav male propaganda abinõuna ka naiste hulgas. Selle korraldamise kohustus langeb ÜENU Tallinna osak. maleklubidele.

Et Teil Tallinnas maletajate hulgas pole sõpru, siis astuge kindlasti embakumba ÜENU Tallinna osak. maleklubi liikmeks ja Teie leiata sealt kindlasti juba ühe hea sõbra eest — male.

sist, selleks toimub praegu turniir kahes grupis. Mõlemate gruppide parimad kohtuvad lõppvõistlustel osak. meistri nimele. Edasi viib neid tee ÜENU meistri nimele, kus neil tuleb kohtuda teiste ÜENU osakondade meistritega.

Partii nr. 3

Mängitud Eesti esivõistluste 5-ndas voorus 1939. a. Partii on tüüpiline näide Eesti esimaletaja Ilmar Raua sitkusest, kes sageli oma visa võitlejahingega isegi kaotusseisust oskab võita!

Avang: Uus India.

Valged

Mustad

I. Raud

H. Israel

1. Rg1—f3
2. c2—c4
3. d2—d4
4. g2—g3
5. Of1—g2
6. Oc1—d2
7. Ld1×d2

- Rg8—f6
- e7—e6
- b7—b6
- Oc8—b7
- Of8—b4+
- Ob4×d2
-

Parem kui 7. Rb1×d2, kuna selles avan-
gus peab käima Rb1—c3, kuna Rc3 peab
kontrollima tähtsaid ruute d5, e4 ja b5.

7.
8. Ld2—c2

- 0—0
- Ob7—e4

Kas must Oe4-ga tempo võidab, on küsitav,
kuna must peab oma oda varem või hiljem
e4 ruudult ära viima.

9. Lc2—b3
10. 0—0
11. c4×d5
12. Lb3—a4

- Rb8—c6
- d7—d5
- Oe4×d5
- Rf6—e4

Võistlus keeb e4 ruudu ümber.

13. Rb1—c3
14. b2×c3
15. La4—c2

- Re4×c3
- Rc6—a5
- f7—f5

Nõrgestades oma etturite seisu, takistab
must valget käima e2—e4.

16. Rf3—e5
17. Kg1×g2
18. Kg2—g1
19. e2—e4!?

- Od5×g2
- Ld8—d5+
- Ra5—c4
-

Valge, saades kergelt e-joone oma vankri
valdusesse, sundides musta lööma f etturiga,
kuid sääljuures valged alahindavad musta
Vf8 avardunud tegevusvälja.

19.
20. Re5×c4
21. Va1—e1
22. Lc2×e4
23. Le4×e6+
24. Ve1×e6

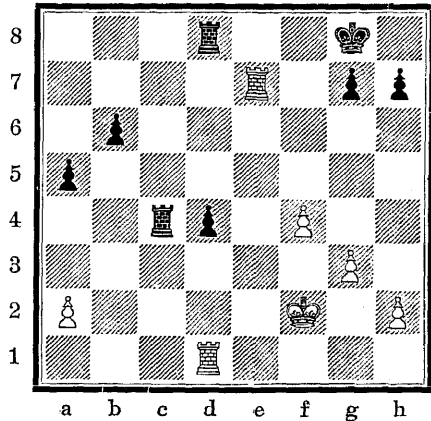
- f5×e4
- Ld5×c4
- Vf8—f3
- Va8—f8
- Lc4×e6
- Vf3×c3

Tekkinud vankrite lõppmängus on musta
vankrite tegevus mõjuvam valgete omast.

25. f2—f4
26. Ve6—e4
27. Vf1—d1
28. Kg1—f2
29. Ve4—e7

- Vf8—d8
- Vc3—c4!
- c7—c5
- c5×d4
- a7—a5

Must lükkab tagasi valgete viigi ettepaneku
ja mängib võidu peale, kuid vankrite lõpp-
mängu ei ole lihtne võita, päalegi kui vasta-
seks on Ilmar Raud!

Seis pärast 29. käiku.

30. Vd1—d2
31. Ve7—b7
32. Kf2—f3
33. f4—f5
34. Kf3—f4
35. Vd2—c2

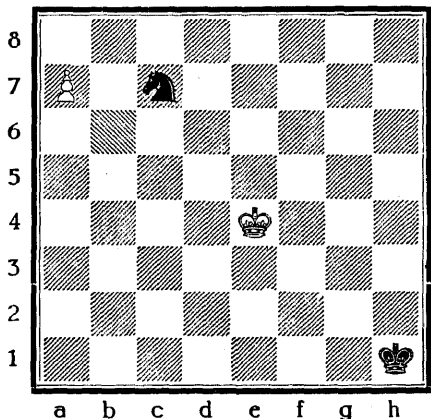
- Kg8—f8
- Vc4—b4
- a5—a4
- b6—b5
- Vb4—b1
- d4—d3

Päale lippude vahetust lõppmängu siirdudes
oli mustal paremus, mis realiseerus hiljem
etturi võiduks, kuid I. Raua sitke katse tõttu
ei manööverdanud must oma vankritega kuigi
õnnelikult ja päale ülitähtsa seitsmenda joone
loovutamist valgetele peab must partii kaotama!

36. Vc2—c7
37. Kf4—g5
38. Kg5—g6
39. Kg6—h7
40. Vc7—f7+
41. Vb7—e7

- Vb1—b4+
- h7—h6+
- Vb4—g4+
- Vg4—e4
- Kf8—e8
- Alistub.

Lõppmäng nr. 1

Valged Ke4 ja Ea7
Must Kh1 ja Rc7
Valge algab ja võidab.

Valgete toonekurgede loendus

1939. aasta kevade ja suve vältel kavatses Loodushoiu- ja Turismi-instituut Eestis korraldada valgete toonekurgede (*Ciconia ciconia*) üleriigilise loenduse ja palub käesolevaga selleks kõikide loodusteadlaste, metsateadlaste, põllumeeste, kooliõpetajate, noorsoo-organisatsioonide liikmete ja teiste loodusesõprade ning asjahuviliste kaasabi.

Tähtis on kindlaks teha 1939. aastal Eestis pesitsevate valgete toonekurgede paaride üldarv ja teiseks sel aastal üleskasvatatud noorte üldarv. Sel otstarbel palutakse kõiki, kellele teada mõni valge toonekure pesapaik, teatada igaühe kohta eraldi järgmisi andmeid:

1) Pesapaiga täpne asukoht: vald, küla (asundus), talu jne.; metsapesapaikade puhul (mille olemasolust Eestis pole praegu küll kindlaid andmeid): metskond, vahikond ja kvartaali nr. (mitte segada musta toonekure pesapaikadega!).

2) Andmeid pesa asupaigast: puu otsas (milline liik?), kõval katusel (kivi, plekk, laud, pilbas?), pehmel katusel (õlg, roog?) või teistele kohtadel (korstna otsas, postidel?). Ühtlasi kindlaks teha, kas on tegemist loodusliku (linnu ehitatud) pesaga, või on inimene selle juures kaasa aidanud vastava pesaaluse (ratta) panemisega.

3) Andmeid pesa asustusest: mitu aastat (täpselt või umbes) pesitsevad selles toonekured? Kas on 1939. aastal pesas poegi või on pesaga seotud paar lastetu? Kas on teada selle kindlaid või arvatavaid põhjusi? — NB! Tühjalt seisvad pesad või pesaalused ei kuulu arvestamisele. Sellepärast kindlasti selgitada, kas pesal leidub omanikke?

Mitu neist said lennuvõimeliseks? Kui poegade algarvu või kasvuagest arvu mõnel põhjusel pole võimalik kindlaks teha, võib

Pidustuste teateid

Ilmusid trükist: 1) ÜENÜ 20. aastapäeva pidustuste naisvõimlemise harjutuste kirjeldus vastavate joonistega. Harjutused koostanud Erna Käppa; 2) ÜENÜ 20. aastapäeva pidustuste meesvõimlemise harjutuste kirjeldus 44 joonisega. Harjutused koostanud Hilmar Kadak; 3) ÜENÜ 20. aastapäeva pidustuste rahvatantsude kirjeldused. Koostanud Ullo Toomi. Kirjeldatud on järgmised rahvatantsud: Kalamies, Vanamoodu reilender, Kügadi-kaagadi, Kingsepa polka ja Jämaja labajalg. Kirjeldusi täiendavad illustratsioonid ja vastavad tantsuviisid.

ÜENÜ 20 aastapäeva pidustuste mees- ja naisvõimlemisharjutuste kätteõppimiseks korraldati osakondade võimlemise ja rahvatantsude juhtidele 22. ja 23. aprillil esimene eelkursus, millest 20 osakonnast võttis osa 52 esindajat. Innuka töö järele jõuti mõlemad kavad kui ka rahvatantsud kätte õppida poolteise päevaga. Pühapäeval kell 16 toimus Sõdurite Kodus kavade demonstratsioone ÜENÜ Tallinna osakonna rühmade poolt. Paaritunnise koosviibimise järele lahkusid kursuselased.

Pildil rahvatantsijate rühm.

leppida ka suureks kasvatatud poegade arvuga.

4) Andmeid poegade kohta: poegade arv.
5) Andmeid mittepesitsevate toonekurgede kohta: kas on piirkonnas näha ka „poiss-mehi“ — mittepesitsevate isendite ümberhulkuvaid salku ja kas sageli? Kas on teada nende segamisest kohalikkude haudelindude pesitustoimingusse ja selle häirimist?

Loenduseks kõlbulik aeg ulatub keskmiselt 1. maist kuni 1. septembrini, mille vältel valged toonekured viibivad pesapaikadel. Töö hõlbustamiseks ja lähema informatsiooni saamiseks võivad asjahuvilised pöörduda kohalike looduskaitse usaldustegelaste poole. Andmed palutakse saata hiljemalt 1. detsembriks 1939 Loodushoiu- ja Turismi-instituudile aadr.: Tallinn, Veizenbergi 22.

Ajakiri EESTI NOORUS

Tegevtoimetaja H. Tarand

Toimetuse: E. Hõbe (sport), A. Leiumaa (male), H. Lepik, A. Moor ja U. Toomi

Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus

Toimetuse ja talituse aadress: Lembitu 20, Tallinn (pk. 299)

Posti jooksev arve nr. 156

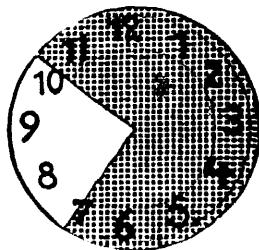
Tellimishind: Aastas kr. 2.50, poolaastas kr. 1.50, kolmeks kuuks 75 senti.

Üksiknumber 30 senti

Trükikoda „Estotrükk“, Suur Karja 8, Tallinn. 1939. a.

Ihmub kord kuus

Vastutav toimetaja August Meikop

Pühendage

OMA VABA AEG ENESE-
ARENDAMISELE, LUGEDES

KIRJANDUST

KOOLIRAAMATUID
KOOLITARBEID
KIRJUTUSMATERJALE
J O O N I S T U S - J A
M A A L I M I S T A R B E I D
P A B E R I K A U P U
K A N T S E L E I T A R B E I D
J N E. J N E.

S O O V I T A V A D
S U U R E S V A L I K U S

„PÄEVALEHE“ RAAMATU-
KAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 23 • PIKK 2

„Laste Rõõm“

LOOB LASTELE RÕÕMSA
M E E L E O L U

I L M U B K O R D K U U S

Hind 30 senti

Põllupidajate Ühispank

Väike-Karja 7, Tallinnas, telefon 455-68. Osakond: Keila, Raekoja pl. 6, telefon 75.

Arveteseis 31. märtsil 1939. a.

AKTIVA

PASSIVA

Kassa	18.237.77	
Hoiuarved teistes krediidiastu- tistes	236.265.83	
Väärtpaberid	70.649.83	
Välisraha	410.09	
Laenud:		
Diskont. vekslid 934.858.81		
K.-korrent laenud 73.669.67		
Riiklikud laenud 4.677.—		
Tähtajalised laenud 1.325.20	1.014.530.68	
Korrespondendid	4.171.11	
Garantiide deebitorid	10.906.39	
Vallasvara	7.728.54	
Kulud	8.894.50	
Osakond	41.125.83	
Muud aktivad	13.578.95	
	<u>Kr. 1.426.498.76</u>	

Osakapital	138.690.—	
Tagavara- ja erikapitalid	24.081.—	
Hoiused	1.128.094.17	
Riiklikud laenud	5.796.81	
Vekslite rediskont Eesti Pangas	10.383.65	
Korrespondendid	9.582.55	
Väljaantud garantiid	10.906.39	
Tulud	34.442.54	
Osakond	40.842.88	
Muud passivad	23.678.77	
		<u>Kr. 1.426.498.76</u>

Pank võtab raha hoiule, annab laenusid ostab ja müüb välisraha ja väärtpabereid ning toimetab kõiki panga operatsioone.

ETK JALGRATAID

„LUX“ ■ „OLYMPIA“

„ETEKA“ ■ „ORIGINAL“

1939. A. HOOAJA TRUMBID

Tugevad ja luksusliku välimusega • Hinnalt kõigile vastuvõetavad • Tutvuge enne ostmist tingimata ETK kvaliteetjalgratastega

Müügil tarvitajate- ja majandusühinguis

Müügiladu TALLINNAS, NARVA MNT. 19